

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Historiae Societatis Iesv ... Pars

Everardvs / Avctore R. P. Francisco Sacchino Societatis Eivsdem Sacerdote

Orlandini, Nicola

Insvlis, M.DC.LXI.

Liber Primus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-98283](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-98283)

HISTORIÆ SOCIETATIS IESV PARTIS QVARTÆ

A.D. 1573.

Liber Primus.

Soc. 34.

ANNVS Milleſimus quingentefimus ſeptuageſimus tertius nouo
Generali inſignis quartam inchoat Hiftoriarum noſtrarum par-
tem, annos deinceps ſeptem complexam: quo tempore adulta
iam, ac robuſta Societas diſtinctiſ cœpit moribus, reuocandiſ-
que ad vſum legibus, multiſque explicandis, quaſi quodam ciuili
iure formari. Nam cùm Laynem publicæ rei Chriſtianæ occu-
pationes, Borgiaſ ſuper hæc inualetudo diſtinuiſſet; Euerar-
duſ in domeſticam adminiſtrationem totuſ incubuit, & multa ab
iſs inchoata prope perfecit. Principio anni curiſ vbique in Generalem Congrega-
tionem collatiſ, de more habiti Prouinciales Conuentuſ. Pro Georgio Serrano Lu-
ſitanæ, & Ioanne Canna Boetica Prouincialibuſ aduerſa valetudine impeditiſ, Leo
Henriciuſ & Ioanneſ Plaza ſuffecti. Pro Hermanno Tyreo Rheni Prouinciali, qui
poſtulatū Antitiſtiſ Moguntini ad concioneſ ſubſtitit, miſſuſ Lambertuſ Aueriuſ.
Cunctiſ è Prouinciſ Electoreſ ad diem Romæ aſſuere, præter Edmundum Augu-
ſtium, atque Caſtellæ Prouinciæ Patreſ. Edmundum primò Rex Caroluſ tenuit, iuſ-
ſum in caſtris ad militem, qui Rupellam obſidebat, concionari: deinde etiam mor-
buſ. Egidiuſ Conſaliuſ Caſtellæ Prouincialeſ, comiteſque Ioanneſ Sua-
rium, & Martinuſ Guterriuſ, cum Didaco de Rioſ laico intercepere in Aſqui-
tania Hugonotti. Iter, quod rectâ ferè Bayonâ Lugdunum Hæretici habebant in-
feſtum, eò ſuper inditam ex impietate crudelitatem immaniſ, quòd circumſepti,
preſſique regiſ copiiſ; & comitatibuſ intercluſi ſceleratam vitam latrociniſ ſuſ-
tentabant. Præcognito Patreſ diſcrimine hominem locorum peritum, qui Bur-
degalam, inde per Aruerniam duceret, Bayonæ aſſumpſerunt. Iſ temerè conſi-
ſuſ (namque fraudiſ mentionem nullam inuenio) conſuetam Lugdunum verſuſ
viam iniiit. Itaque leucas quinquaginta progreſſoſ Hugonotti inuadunt, ſpo-
liant, propinquum in caſtellum, Cardalliacum nomine, decem ab Rhutenorum
vrbe leucis abducunt. Hic ſtatim Hæretici conſultare, maſtare ne potiuſ, an
redimendi ſui facerent poteſtatem. Nondum nôrant de Societate eſſe: verùm fal-
ſo rumore audierant vnum eſſe Episcopum: quo quaſtuſ liculenti ſpe ad mitio-
rem partem trahebantur. Audiebant de ſuiſ capitibuſ turbulentam conſultatio-
nem Patreſ. Truceſ vultuſ, & minacia ora intuebantur, paratique, ſi inferretur
nex, pro catholica religione obtuiſ ceruicibuſ excipere: dubitabant, ſi libertaſ
redimenda proponeretur, foretne ſatiuſ conditionem amplecti, an occaſione du-
ræ ſeruitutiſ; & glorioſarum ærumnarum, ad conteſtandam catholicam fidem,
& exercendum erga Deum amorem, vti. Denique, vbi Hæreticiſ pars quaſtu-
oſior placuit; etiam ipſi congruentiſ Societatiſ voluntatiſ, Sanctorum exempliſ,
legique diuinaſ exiſtimârunt de redemptione tranſigere: ne tentâſſe Deum viderentur,
ac pecuniæ potiuſ, quàm religioniſ cauſa vexati. Ergo ad pactiõnem ven-
tum. Vbi cùm Hæreticiſ pro ſpe, quam deuorant, ad immanem ſummam cona-
rentur adigere; Patreſ autem (vt qui paupertatiſ voto cuncta abdicarant) ne eo-
quidem articulo vellent profeſſionem pauperum egredi, atque adeo nec ſuaſ qui-
dem vitas tanti æſtimarent; nihil propiuſ factum eſt, quàm vt facinorū terribiliſſimum
patraretur, treſque Viri præſtantiſſimi pro viliffimiſ capitibuſ necarentur. Inter
conſuſoſ clamoreſ, conuicia, & contumeliaſ turbæ circumſremitentiſ exiliens Hu-
gonottuſ

1
Generalis Con-
uentus.

2
Caſtellæ Prou-
inciæ Patreſ
ab Hugonottiſ
intercepti.

3
Conſultatio de
Patrum capiti-
buſ.

4
Religiõis pau-
pertatiſ ſtu-
dium.

5
Ægidius Con-
saluus laucia-
tur ab Hære-
cis & Marti-
nus Guterrius
morbo corrip-
tus.

6
Moritur inter
arumnas ma-
ximas, & omni
humana ope
destitutus.

7
Guterrii virtu-
tes.

8
Deipara se illi
ostendere solita,
ac visa Socie-
tatis sub pal-
lio contegere.

9
Eiusdem iam
mortui sepul-
turam curat
Deipara.

10
Polancus, & a-
lij lecti adeunt
Pontificem pri-
turi felix Co-
gregationis au-
spicium.

11
Ex Natione a-
lia, quam His-
pana Genera-
lem creandum
proponit Pon-
tifex.

gonottus in Ægidium, cuius obseruari à socijs nutum videbat, furore ardens, stricto mucrone irruit, ac sæpius pulsatum innoxie, grauitur in femore sauciat. Interim etiam Guterrius graui lateris dolore, febrique corripitur. Quæ fuit causa maturandæ pactionis, cum è tribus Sacerdotibus vnus ex vulnere, alter ex morbo periculosè decumberet. In francos nummos bis mille conuenitur. Verùm diuinæ bonitati placuit Guterrium eo loco vitam claudere, vbi diuturni sui voti compos factus, palmam Martyribus proximam fortiretur. Perdiu feruens Crucis amator optauerat non in lectulo inter commoda, sed inter maximas arumnas mori humano omni præsidio spoliatus: ac planè ita euènit. Quinto postquam decubuerat die, qui Sabbati, & (quântum coniectura fert) nonus ante Kalendas Martias fuit, in prædonum, eorumque Hæreticorum manibus animam exhalauit acerrimos per dolores: adeo ope destitutus omni; vt, cum sacras, religiosasque res omnes eripuis- sent Heretici; cruciculam ex minuta candela figurarint Patres, quam deosculare- tur moriens, & manibus sustineret. Ceterùm summa cum pietate, generalique expiatus confessione excessit, vigesimo tertio ab inita Societate, septimo & qua- dragesimo ab ortu anno. Patriam habuit Diœcesis Toletanæ oppidum Almodouar Campi nomine, Ioannis quoque Auilæ, Magistri eius celebris fatis nobile. Inter eximias Martini Guterrii virtutes eminebat aduersùs Dei Parentem Cæli Reginam propè inenarrabilis obseruantia indè vsque ab ineunte ætate suscepta. Neque in- dulgentissima Mater clientis sui vincebatur officijs. Certum est ostendere se illi per- benignè solitam: atque inter alia aliquando visam sub augustissimo pallio Socie- tatem vniuersam, in singularis patrocinijsymbolum, contegentem. Illud quoque mirum post eius mortem notatum est, quod paucis post diebus scripsit, ac sepè deinde narrauit Ioannes Suarius; Guterrio mortuo, Socijs ed mæstioribus, quæd eo loci ne procurandi quidem cadaueris facultas afforet vlla; ingressam ad eos ho- nestam Matronam cum linteo candido: cumque diceret auditum sibi habere eos demortui Socij corpus; rogasse, vt eius ad sepulturam componendi curam sibi permitterent: quod cum impetrasset; piè id, graniterque composuisse, statim- que egressam, nec postea inuentam: vt eorum, qui interficere, nemo dubitavit, quin id benignissimæ Cæli Præsidis erga exuias clientis sui beneficium fuerit. Hoc igitur modo Guterrii curato caduere, atque humi condito, vbi ante Hæreticos Crux steterat dicebatur, vndè & multis post annis translatum in Hispaniam est, Ioannes Suarius ad expediendam pecuniam Lugdunum dimittitur. Quæ dum lentè expeditur; Ægidium plaga, quæ deterrima curatione computruit, vehementer exercuit: ex eoque factum, vt neuter Generalis Præpositi creationi interesset. Narrabat tamen deinde Ægidius vnicum sibi in ea solitudine solatium fuisse libel- lum, in quo percepta in meditatione ante sensa, & illustriora lumina adnotarat: quem sani prædones, dum alia raperent omnia, reconditum in sinu cum non in- uenissent; identidem lætitans regustabat. Ceterum præsto erat, vt solet in rebus asperis, diuina clementia oranti adeo propitia, vt in eo carcere orare se didicisse Pater referret. Aderat iam dies tertius Iduum Aprilis inchoandis Romæ Conuen- tibus præstitutus: nec quicquam erat, quod moram afferret. Verùm interea con- tigit, vt Gregorius Tertius decimus Pontifex Maximus, vbi Polancus, Salme- ron, & aliquot præterea lecti petium de more felix Congregationi auspiciam, adiero; multa interrogaret, de ratione Præpositi deligendi, qui numerus suffra- giorum legitimus esset, quot Hispani, quot singule aliarum Nationum haberent suffragia: cumque multis partibus superare Hispanos cognouisset, quod non è suis modo, sed ex alijs etiam fortè lecti Prouincijs aderant, atque inæqualitatem admi- ratur; institit quærere, quot ex Hispania Præpositi Generales fuissent: editoque responso fuisse tres, quotquot ad eam diem Societas habuerat: Nunc ergo æquum est, inquit, vt ex Natione alia creentur. Quæ vox perculit Patres. Itaque Polan- cus modestè, sed liberè, Congregationem subijcit Romæ potissimum celebrari, vt sub tutela Sedis Apostolicæ libertatem suam obtineat. Hoc se Beatissimo Patri supplicare impensius, ne quando patrociniam Societatis tam propriè ipse susce- pisset, sineret vlllo modo libertati eius officii. Et Pontifex: At suffragia paria esse oportet.

oporteret. Non ne ex alijs Terris idonei suppetunt? & nominatim Euerardum ap-
pellauit, quem fama fuit, à Cardinali Lotharingo, cum esset Romæ, Pontifici
laudatum. Hic quoque Polancus quiddam volebat asserere: sed occupans Grego-
rius benedixit, & addidit: Ite, & quæ factu recta sunt facite. Horum origo mo-
tuum præcipua, fuerunt studia Nationum. Etenim inter excellentia Societatis do-
na, præcipuum semper fuit, estque hodie, Deo iuuante, cum omnium morta-
lium admiratione, mutua inter omnes, quantumuis Nationum, ac gentium diuer-
sarum, caritas: id quod maximè eius professioni congruebat, & nomini. Nam quæ
Societatis IESV titulo præcipue gaudet; eam discipulorum quoque IESV insigni,
ac nota potissimum distingui decebat. Orta principio cum diuino hoc stygmate
est, cum, ex hominibus diuersarum Nationum consensione mirifica, per Christi
gratiam copulatis, coaluit vnum in corpus. Instituto verò suscepto. sinus caritatis
nullis coarctatus limitibus planè erat necessarius: vt qui ad gloriam Dei, quam ma-
ximam non in vna alteraque Prouincia, sed in vniuerso Orbe terrarum curandam sese
totos addixerant, ijs nulla esset Natio, nulla gens aliena. Planèque euènit, vt dum
viribus, animisque coniunctis, patria singulis Mundus est; cognatio, & propin-
quitas Christi sanguis; hic, alibiue habitandi causa, Dei maior laus ex obedien-
tiæ nutu, nulloque, nisi diuini obsequij respectu, Hispani, Lusitani, Galli, Ger-
mani, Belgæ, Itali, alijsque è Prouincijs, ac Regnis permixtim alij alias exco-
lunt gentes; præclaros toti Ecclesiæ Dei parerent vsus, nouique Ordinis inclyto
nomine Prouincias, & Regna omnia ad extremum vsque Orientem complerent.
Ceterum præclara hæc animorum conspiratio, atque ex immortalium beata pa-
tria in mortalibus expressa germanitas quantum est pretiosior, ac spectabilior; tanto
difficilius magno tempore, magnoque in numero viget. Nam sicut in fidibus,
quæ ex nervorum omnium consensione efficitur harmonia, vel vno discrepante cor-
rumpitur; ita in hominum cœtibus, vnus quispiam, aut pauci, siue perturbatio-
ne, siue errore, quasi extra chorum abrepti, summam rei perturbant. Quid au-
tem equè procliue est, quàm magno in numero, ac tempore existere homines
turbulentos, vel studio inconsiderato transuersum actos, vel Diaboli præstigij cap-
ptos, quibus religiosorum quoque hominum labefactetur concordia? Atqui rectè
considerantibus apparebit immodica Nationum studia postrema perturbationum à
viris bonis exui, primamque Diabolo esse portam ad ingentes ruinas clanculum
inueniendas. Nam cum ea propensio non ingenta modò sit, cum eo affectu, quò
quisque se, suaque maximè amat, vultque excellere: ac dein opinione, ac ser-
monibus vulgi, gestisque populorum inuicem bellis roborata: adhæc morum, in-
stitutorumque diuersitate, atque adeo varia corporum habitudine enutrita; sed
etiam, si modus adsit, laudem, non vituperationem habeat, & caritas aduersus
patriam nominetur; indè fit, vt inter vitia cuncta facillimè honesti specie inuol-
uatur: atque adeo Viros ceterà optimos fallat, vel Angelorum certamina ad Na-
tionum suarum curanda commoda, & ex eo Persarum Principis, qui diu Michaë-
li obstitit exemplo, suis perturbationibus obtendentes. Patuit pestis huius vis in
primo Ecclesiæ Sanctæ ortu, tum ipsum, cum Dei feruebat sanguis, ac Spiri-
tus Sancti lapsus è Cælo incendium constabat ex humano genere corpus mysti-
cum Christi, vt multitudinis credentium cor vnum esset, atque anima vna, hanc
Satan commodissimam ad irrependum partem reperit: hinc diuina illa ædificatio
labem cœpit facere. Crescente numero Discipulorum (diuinus inquit Historicus)
factum est murmur Græcorum aduersus Hebræos, eo quod despicerentur in mi-
nisterio quotidiano Viduæ eorum. Quæ verò subinde, & quanta extiterint certamina
inter Christianos ex circumcissione, atque ex Gentibus, eamque ob rem inter
ipsos Ecclesiæ Principes, non est quod fufius disputem. Hæc nimirum fuit causa,
cur Sancti Apostoli toties inculcarent nullum apud Deum Iudæi, & Græci, Bar-
bari, ac Scythæ discrimen esse. Quod posterioribus sensim temporibus inter
Fideles Latinos, & Græcos auctum, corroboratumque dissidium Orientalem Ec-
clesiam propè omnem, tantum, ac tale membrum (quod sine dolore ingenti cogi-
tari nequit) ab Romano Pontifice, hoc est à capite auulsam, in miserissimam non

12

Polancus Pon-
tifici respondet.

13

Pontifex Eue-
rardum propo-
nit.

14

Diuersarum
Nationum ca-
ritas in Socie-
tate.

15

Caritas diffici-
le diu in mul-
titudine con-
seruatur.

16

Primigeniæ
Ecclesiæ exem-
plum.

4

animorum modò, sed etiam corporum tyrannidem rapuit. Vt Viri sanctitatis professores oculis ad hæc, aliaque nimium multa eiusmodi exempla intentis, animaduertant quantum exitium prava Nationum importent studia: hominesque Societatis pro se quisque diuinum illum magnanimæ, interminatæque caritatis thesaurum, hoc vigilantius tueantur; quò pluribus eum machinis Satan oppugnat: existimantes non vnus, aut alterius agi commodum; sed totius salutem corporis, cum vnum membrorum à ceteris dissidet, plusque ad se, quàm equitas patiatur, trahit. Hac igitur eadem ex parte, quam maximè imbecillum, atque ad tege-dos dolos aptam norat, peruiamque in Sancta Ecclesia primùm inuenerat, moliri in Societate ruinam æternus pacis osfor instituit, specie, vt cum Viris bonis assolet, boni maioris. In plerisque Societatis Prouincijs præcipua ad hanc diem habuerant munia regendi, docendique ferè Hispani homines. Quòd ex ijs quamplurimi scientia præstantes, & rebus agendis maturi ad Societatem accesserant: cum ex alijs Nationibus nec ita multi initid, & plerique adolecentes longo tempore formandi sese offerrent. Ergo principid cum manifestè appareret non suppetere indigenas ad ea, quæ externi tractabant, paruoque in numero, ac primo in flore caritatis; nemo erat, qui rem non in eam, in quam oportebat, partem acciperet. At vbi Sodalium amplificatus est numerus, ac cõpere suis quæque Prouinciæ abundare hominibus, primusque ille caritatis vigor in multis elanguit; tum ortum est murmur. Nec longè accersenda fuit reatæ mentis simulata imago. Communis illa erat ad manus vmbra, per quam quod ipsi displicet, turbulenti homines, sapè queruntur populo, atque Principibus offensionem esse. Iactant pessimè audire Societatem, grauique apud Nationes, ac Reges premi inuidia, quòd tam multi vbique alienigenarum ad prima adhibeantur munia; indigenarum verò in docendis pueris conterantur etates. Quæ sanè longissimè aberant à vero. Semper enim non solum Ignatius, sed deinceps Laynius, ac Borgia ed incubuerant, quod mihi ex eorum epistolis, vitæque tota compertissimum est, nec cuiquam sine Virorum optimorum summa iniuria suspicari aliter fas est, vt ex cunctis Nationibus ad altiores disciplinas idonei, meritosque ad gradus prouerentur. Sed pauci Hispanorum præfecturam paulò imperiosius exercentes, itemque pauci aliorum humanarum adhuc serui cupiditatum, alienæque non libenter potestati subiecti, ferebant, alebantque eum sermonem; qui aliquot iam annis perstrepebat in Gal-lijs, nuperque in Burdegalensis Collegij fundatione, vt demonsttraui, cõpiti foras erumpere. Neque eo vacua erat Italia, non sine nonnulla Benedicti Palmij nota, qui studio commissarum sibi Prouinciarum interdum longius prouehabatur. Hoc ergo sermone Pontifex nescio vndè imbutus, persuasusque, ad conseruandam in Societate Nationum inter se consensionem, aliam nullam superesse viam, existimabat in præsentia Generalem ex alia, quàm superiores fuissent, gente creandum. Accessit ad hæc quod Henricius Cardinalis qui tunc in Lusitaniam quæstionibus fidei præerat, eiusque opera Rex Sebastianus, atque Philippus Secundus Rex Lusitanis Patribus Romam cunctibus ad quosdam Cardinales literas, atque ad Pontificem dedere, orantes, ne sineret Generalatum Societatis ad Neophytorum quempiam peruenire. Has literas statim Leo Henricius Cardinalibus dedit, Pontifici autem non nisi pridie eius diei, quo eundum in suffragia erat, quemadmodum mox enarrabo. Ceterùm cum nihil tunc Pontifex imperasset, tamen graui cura anxij, tamen cum aliqua spe liberorum Comitiorum, ex eo Patres reuerterant. Cõtus indè profecuti, Laurentio Magio Austria Prouinciali, qui Acta Congregationis ante creatum Generalem exciperet, lecto, designant, qui ex decreto Congregationis secundæ inspicerent, num qua in re passa detrimentum, vel passura Societas timeretur. Omnium primum visum est id munus præter Vicarium, & Assistentes, Salmeroni, & Bobadillæ è primis Decem committendum. Hisque communibus suffragijs quinque additi, Oliuerius Manaræus, Paulus Hoffæus, Franciscus Adurnius, Michaël Turrianus, Ioannes Plaza, pro sua quisque Natione, ex qua venerat. Facta potestas ex Electoribus omnibus, ac Procuratoribus, qui duo tantùm aderant, Ricardus Teftorius Poloniæ, & Ignatius Mar-tinius

17
Ignatius, Lay-nius, & Borgia ex cunctis Nationibus ad gradus & disciplinas idoneos prouerunt.

18
Sebastianus, & Philippus Secundus Reges Pontificem orant, ne sicut Generalatum Societatis ad Neophytorum quempiam peruenire.

19
Laurentius Magius eligitur ad acta Congregationis excipienda.

20
Designantur qui inspiciant numqua in re detrimentum Societas passa sit.

tinus Indiæ Orientalis, cognoscendi, cum eo tamen, vt de statu rerum Societatis, non autem de personis, neque ijs rebus, quæ ad certos homines pertinerent inquirere. Ab ceteris prohibiti quæere: si tamen vltro quis cordatus præferat, atque probatus vir quidpiam deferret; nequaquam repudiarent, sed non nisi scriptum, delatorisque subscriptum nomine exciperent. Notitiæ capiendæ biduum præstitutum. Post hæc latina concio Comitiorum die habenda Antonio Possuetino mandatur: Petro verò Canisio, quem ad varios Germaniæ Principes pro rebus Religionis publicis missum Romam Pontifex aduocarat, itemque Procuratoribus Prouinciarum, & Christophoro Madridio Romanæ Domus Ministro Comitij delegatur custodia. Tum collecta ab designatis Patribus, in Præpositi delectu spectanda capita singulis Electorum scripto traduntur. Inter prima erat, vt optaretur is, qui Caritatis illius, quam tantopere Instituta Societatis commendant, atque homines semper in ea suspexere, studiosus fore speraretur: vt causis dissensionum summotis, serid ad pristinam coniunctionem redintegrandam incumberet. Rite omnibus præparatis, ac Salmerone creato Assistente ad Electionis negotium, dies vndecimis ante Kalendas Maias instabat, Comitij habendis eò libentiùs destinatus; quòd eo die Fundator Societatis Sanctus Ignatius, post susceptum triduo ante Generalis onus, solennem professionem, cum reliquis Romæ è primis decem miserat. Pridie eius diei ad Pontificem in Tusculano degentem Leo Henricius, quas tulerat ab Sebastiano, ac Philippo Regibus, & ab Cardinali Henricio literas misit. Postridie igitur eius diei vbi illuxit, Sacrificio rite peracto, sacrosanctaque sumpta Eucharistia, Patres includuntur. Iamque Possuetinus dicebat, cum trepidè nunciatur adesse Ptholomæum Gallium Cardinalem Comensem Pontificis missu, Introductus, perque officiosè, quàm Gregorio curæ Societas foret, exequutus; tandem significat, iubere eius Sanctitatem, quoniam adhuc Generales Præpositi ex Hispanis cuncti fuerint, in hisce duntaxat Comitij ex alia creati Natione, quod è sanctæ Ecclesiæ, & Societatis communi bono persuasum habebat esse. Perturbatis ad eam denunciationem Patribus, respondit Polancus Vicarius, Perspectam Societati Beatissimi Patris rectam vbiq; mentem, atque benignitatem erga ipsam singularem. In eo tamen iusso plurimum inesse difficultatis, de quo eius Beatitudinem admoneri oporteret. Vbi inter se aliquantum consularint, eique pauca retulerint; totos in potestate Christi Vicarij, atque obedientia humillimè fore. His auditis Cardinalis egreditur. Patres intermissâ creatione Præpositi, magno cum doloris sensu agitare occipiunt, quemadmodum tam graui plagæ posset occurri. Atque vt cuncti intelligant, quanto pietatis studio ageretur res, quamque religiosorum hominum dissidia, quæ zelus, tametsi interdum sine scientia mouet, ab ijs differant, quæ humanæ ciuitatis perturbationes; ad exemplum quod sequitur, animum aduertant. Leo Henricius vltra opinionem suam progressam videns rem, Patres omnes grauissimè commotos, ereptam planè in tam graui deliberatione libertatem, proficiens in medium, profitetur palam tantæ tempestatis auctorem sese fuisse, minimè id tamen agentem: ac velle anathema pro Societate esse. Aditurum se repentè Pontificem, adnifurumque vt suum Societati ius integrum redderet. Placuit consilium Patribus: additisque ei Socijs Paulo Hoffæo, Laurentio Magjo, Oliuero Manaræo, ac Petro Canisio (nam ex natione Hispana modestia prohibuit mitti) eodem die in Tusculanum contendit: & admissus ad Pontificem in hunc fermè modum loquitur: Pater Beatissime, Congregatio nostra, cognitâ per Illustrissimum Comensem Sanctitatis Vestræ de Generali legendo voluntate, ac satis gnara id tantum Sanctitati Vestræ propositum esse, quod Dei gloriæ aptissimum sic; existimauit pergratum ei fore cognoscere, quid super ea re ipsi succurrat. Ac Primum hoc ego priuatim spondeo, qui Regum Philippi, & Sebastiani noui mentem, vtrumque in bonam partem accepturum, si sua relinquatur Congregationi libertas. Nec difficile est id intelligere. Nam cum idcirco tantum vterque nostro Ordini studeat, quod suis Regnis opportunum experiatur, ac speret; profectò si quid priuatim obseruari in nostris Comitij cupiunt, inde est, quòd eum conseruari, & quam maximè flo-

rere

21

Antonio Possuetino Concio mandatur.

22

Canisio, & alijs Comitij delegatur custodia.

23

Salmeron ad electionem Assistens creatur.

24

Iubet Pontifex per Cardinalem Comensem ex alia Natione, quam Hispana creati Generalem.

25

Intermittitur Generalis creatio.

26

Leonis Henricij confessio.

27

Ipse & alij nonnulli Pontificem adeunt.

28
Rationes pro
suffragiorum
libertate tuen-
da.

29
Obsecrationes
ad Pontificem.

30
Pontifex liber-
tatem reddit
Congregationi.

31
Euerardus re-
nunciatur
Præpositus Ge-
netis.

32
Assistentes, &
Amonitor
creantur.

rere volunt. Verum enimvero Congregationis vniuersa hic sensus est, vt subla-
ta Comitiorum libertate, penitus eueri putet. Nouit Sanctitas Vestra quouis
in cœtu rectè instituto quantopere status rerum è summo pendeat Magistratu, ex
quo, tanquam ex capite, vigor ad membra descendit: quamque necesse sit in eo
auctoritatem inesse quam maximam, quæ obsequia, & studia, & animos conciliet
subiectorum. Nihil enim ita conciliat hominum voluntates erga Superiores,
vt opinio de eorum præstanti virtute, ac persuasio, quod rite, diuinoque potius,
quàm humano suffragio prælati sint. Quod si non libera Comititia sint; qui creabitur
Generalis, non electus, sed obrusus videbitur: si non ex omnibus potestas
sit eligendi, sed ex certo genere personarum; iam non præstantissimus censebitur
electus, sed quem necessitas reliquerit. Quanta autem hinc macula ipsi Præ-
posito? quanta obsequij, reuerentiæ, amoris remissio in inferioribus? quanta
tum perniciës, ac difficultas administrationis? quanta etiam porta ad inuehenda
in hunc Ordinem plus nimio se insinuantia Nationum immodica studia, & diffi-
dia inter sese membrorum? quanta demum exempli pestis? Quid enim procli-
uius est, Pater Beatissime, quàm vt, quemadmodum nunc vna excluditur, sic
alio tempore alia excludatur natio? Quid tum si non ita propensi Reges, non
ita Patronus, ac paterni animi erga nos Pontifex existat? Nostrorum Comitio-
rum, Pater Beatissime, ratio hæc est, vt quisque demissurus in vnam suffragium
est, sanctè iuret, eum ab se deligi, quem ex omnibus maximè idoneum arbitrat-
tur. Hanc formulam reliquit nobis noster Fundator: nec dubitamus quin, quem-
admodum diuina providentia in creanda hac familia, eum voluit administrum;
ita in describenda formula, quâ supremum caput cooptaretur (qua in re tantum
momenti est) præcipuè docuerit, rexeritque: atque adeo quantò fidelius eam nos
formulam conseruauerimus; tanto liberalius Spiritus Sancti gratia affutura actis
nostris sit. Rogamus itaque Sanctitatem Vestram, & obtestamur sinat nos grauif-
simo in negotio satisfacere conscientiæ nostræ, vt consueta iurifurandi verba saluâ
religione liceat pronunciare. Conuenere totius Societatis prudentissimi, ac san-
ctissimi Viri: nihil temerè, nihil per studia partium fiet: nihil non summo consilio
à cognoscentibus, quarum quisque sit virium, quid ferant tempora, quid sanctæ
Ecclesiæ, ac Societatis requirat status. Vniuersi hoc Patres ad Sanctitatis Vestræ
pedes prostrati, ex quibus nos lecti sumus, postulant: vniuersi, inquam, præter
eos, qui ob commune damnum exempli dolentes nouitatem, gaudent potius pri-
uatim extra fortem periculi se, atque honorum, quales quales sint, poni. Annue,
Pater Beatissime, tam iustis postulatis, vt digressi per vniuersum terrarum orbem
in suas quisque Prouincias, inter singularia benignitatis vestræ pignora, hoc maxi-
mum prædicantes, latiùs, & enixius in Vineæ diuinæ cultura labores subeant, per-
ferantque. Hæc aliaque non Leone modo, sed & alijs quoque Patribus memoran-
tibus, precesque rationibus cum graui animi sensu miscentibus, aliquantum oblu-
tatis; eò demum descendit Pontifex, vt libera Congregatio esset: cum eo tamen,
vt si fortè Hispano homini munus imponeretur, ante promulgationem sibi signifi-
carent. Cum eo responso Patres nocte intempesta in Urbem reuersi, postridie
manè Pontificis voluntatem in Conuentu renuntiant; quâ cognitâ, Decretum illi-
co summo consensu fit, vt libera planè, ac simpliciter pro vnuscuusque conscien-
tia, quando id Pontifex permittebat, atque seruata solenni iurifurandi formulâ,
suffragatio esset. Ac protinus Comitij repetitis, cum septem, & quadraginta Ele-
ctores adessent, primâ suffragiorum latione, suffragijs septem ac viginti Euerardus
Mercurianus renunciatur Præpositus, qui diu in Germania Inferiore Prouincialis, &
nuper Assistens apud Borgiam fuerat, Vir spectatæ prudentiæ, summæque mode-
rationis. Indè cetera tractari cœpta, Polanco, qui Vicariatu abierat, inter Prou-
inciales recepto, decretoque addito, vt id iuris esset in posterum. Cùm de
creandis Assistentibus ageretur, inslitere Aquitani Patres, vt quintus cooptare-
tur, qui Prouincias Galliæ, & Flandriæ procuraret: quod diligenter tractatum,
cùm causa appareret nulla quicquam in præsens nouandi, nemine propemodum
discrepante, reiectum est. Ita septimo Idus Maias quatuor electi, Galliæ, atque
Germaniæ

Germaniæ Prouinciarum Oliuerius Manaræus : Lusitaniæ, Indiæ Orientalis, & Brasiliæ Petrus Fonsæca : Hispaniæ, Peruuia, Mexici Ægidius Consaluus : Italia, ac Sicilia Benedictus Palmius, eodem sub Borgia functus munere. Oliuerius simul Admonitor declaratus. His ritè gestis, vt sæpè turba turbam, quemadmodum vnda vadam conciet, cœpit quibusdam videri, neque Generalis, neque Assistentium creatio planè vitio caruisse. Mouit illic suspicionem, quòd nominatim Euerardum Pontifex laudasset ex commendatione Cardinalis Lotharingij, vt fama erat, quem Cardinalem Euerardus, dum Romæ fuit, interdum inuiferat. Hic autem quòd Lusitani Patres cum pensionis cuiusdam annuæ aromatum, quam vltro Sebastianus Rex Collegijs aliquot Societatis Borgia viuo, cum is fuit postremò in Lusitania, attribuerat, tabulas legitimè confectas attulissent, quidam rei ignari, nimiumque cauti, obscura donorum fama commoti, eblanditis suffragijs exprimerè è sua Natione Assistentem putabant voluisse. Itaque Decretum concipiunt, quo censuris contra ambientes Generalatum ab Ignatio statutis, eos quoque, qui Assistentium munus sibi, alijque ambirent : itemque eos, qui villo modo post hac darent operam, vt in generalibus Comitijis quæuis persona vel sigillatim, vel communiter reijceretur, volebant obstringi. Dum igitur hinc atque hinc pugnatur, auctorum prioris Decreti impulsu, Pontifex Salmeronem renunciare conuentui iubet, videri Pontifici ad conseruandam animorum coniunctionem leges condendas, ne posthac ageretur de excludendis ab iure Comitiorum Nationibus, vel generibus hominum, neu Principum literæ curarentur : quod addebat, ne fortè voluntatem Pontificis ab hac re alienam interpretati, sinerent ostium patere dissidijs. Deinde obstruendum ambitioni aditum, qua vt cognorat, in Generalis, & Assistentium creationem irreperat. Postremò ambitiosos, & qui dona quadam attulerant, conquirendos, ac puniendos. Commouit vehementissimè Patres ea denuntiatio. Acclamant ritè, syncerè, sanctè gesta omnia, Tamen Euerardus, quo certiora possent referri Pontifici, institit, vt quinque ex diuersis Nationibus legerentur, quibus cognitio rei committeretur. Cumque Congregatio, quamuis perinuita, sineret bene composita tentari; tandem lectionem Iudicum ipsi Generali permisisset; is Salmeronem, Franciscum Adurnium, Paulum Hoffæum, Claudium Matthaum, Michaëlem Turrianum viros sine exceptione grauissimos nominauit. Ab his cognitio octo dierum spatio habita seuerè, ac superstitiosè est. Omniumque ad vnum summo consensu lata sententia, omnem prorsus ab Comitijis vtriusque tum Generalis, tum Assistentium vel leuissimam suspitionis causam ab fuisse : nihil non liberè, & ordine, consilioque optimo gestum. Tum adiens Pontificem Euerardus, statu rerum luculenter, ac planè exposito, neque id, quod Hispani, neque quod Lusitani conabantur, opportunum se paci existimare dicens, persuasit, vt sineret cuncta silentio sepeliri. Ita ceteris deinceps consultationibus pacatè, ac diligenter habitis, ingenti cum omnium gaudio decimo sexto Kalendas Iulias Conuentui finis impositus. Apparuit toto hoc tempore indulgentia Pontificis erga Societatem, sed præcipuè Comitiorum diebus : priorè enim die inter eundem ad sacrum, clara voce, vt omnes circumstantes exaudirent, Sacrificaturum sacerdotem appellans : fac de Sancto Spiritu, inquit, pro Generali Societatis legendo : idemque ob interrupta eo die Comitia, iussit postero fieri. Tota in Societate, & in Hispania maximè si perpaucos demas, de Euerardi electione singularis gratulatio extitit. Euerardum enim totum ab Ignatij disciplina profectum, sperabant in cuncta Societate, quam ipse formam ab eo acceperat, expressurum. Ad nonnullos tamen externorum manauit rumor, tanquam facta Nationi Hispanæ esset iniuria : quem egregiæ moderationis documento, ipsemet Polancus, datis literis, & rerum serie gestarum exposita, repressit. Lusitani aiebant Euerardum ab Ignatio Azebedio olim nominatim experitum, & quasi testamento commendatum fuisse. Itaque Mauritius Serperius vir domi, forisque clarus : quem elegit, inquit, Sanctus Ignatius, quem elegit Sanctus Lambertus, hunc elegit Dominus. Cerrè iam licet omnia de Societate bene sperare. Porrò Sanctum Lambertum appellat Lambertum Auërum, qui è Patribus Electoribus, quasi decumam Cælo exigente, quarto Nonas Maias Domi

Professo-

33
Creationi Generalis, & Assistentium aliqua opponuntur, & diluuntur.

34
Congregationi finis imponitur.

35
Pontificis beneuolentia erga Societatem.

36
Exortus rumor à Polanco reprimitur.

37
Lamberti Auëri mors, mores, & laudes.

Professorum occidit. Quadagesimum circiter ætatis annum agebat, Rutemburgi in Comitatus Tyrolensis Oppido natus: Ingolstadij adolescentem operam nauantem literis Canisius, & Gaudanus anno millesimo quingentesimo quinquagesimo primo in Sociorum recepere numerum. Vir fuit modestia, submissione, innocentia, & candore morum eminens: quibus virtutibus vnicumque egit, omnium ad se mirificè amores traxit: Religiosæ tenuitatis, ac simplicitatis amantissimus, deliciarum maximus osor aulicarum, vt ne tum quidem, si quando apud viros principes diuersari cogeretur, ab simplicitate sua quicquam, modestiaque recederet: eoque erat Principibus carior. Collegio Moguntino indè ab exordio præfuit, quanquam perinuitus: inter cetera affirmans, vereri se ne suas ob noxas minùs bene Collegio eueniret. Narratis virtutibus præstans doctrina, eloquentia, & in proximos, præcipuè pauperes, caritas accedebat. Ex quo factum, vt eius occasum, simul Moguntia cognitus est; Antistes ægerrimè tulerit, & Ciuitas, tanquam orbata deplorarit. In eadem Professorum Romana Domo, vt simul vrbana reliqua digna cognitu contexam funera, Idibus Augusti Christophorus Madridius in pace Sanctorum requieuit, professos eo loco Præpositi vice, Ministri nomine per diu moderatus: tantæ apud primos Patres auctoritatis; vt Ignatius prope tyro-nem toti Societati regendæ postremo tempore, quo valetudo ipsam prægrauabat, Ioanni Polanco collegam adderet: ac subinde in primo generali conuentu, antequam solennem Professionem emitteret, crearetur Assistent. Eius est libellus de Sanctorum Patrum testimonijs concinnatus de frequenti vsu Eucharistiæ. Virtutes distinctè proditas non reperi: ex auctoritate, gestisque muneribus æstimare licet. Plura, neque indigna posteritatis memoria, de Iacobo Cerruto extant, pleraque ab ipsomet adnotata, quæ possunt vsui esse immodicè sibi placentibus: vt habeant è nostro quoque seculo, vnde se cum pudore forsitan metiantur. Mulazzani in Subalpinis mediocri loco natus, bonam fortitus animam, adolescentiamque innocenter ingressus, interiore quodam motu vitam sibi capiebat cælibem, in tenui re, ac Philosophorum ritu. Verùm paulò post in Montem Regalem ad studia Medicinæ profectum, iuuentæ calor, amœnior forma, sodalium (vt plerique sunt in Academijs) licentia transuersum egere. Annum iam tertium in letifera diuinarum rerum, sui que obliuione per seculi tenebras, & præcipitia aberrantè ex lectione vitæ Sancti Alexij, in quam fortè incidit, prima ab Cælo lux affulsit. Post paulò vesperi, antequam se collocaret in lectulo, dulci præter morem sensu pietatis tactus, sublata ad Deum mente, rogauit, vt Medicinæ sibi studia, quæ tractabat, fortunaret: vel certè si non id ab se, at aliud vitæ genus adamaret; quod nam id esset ostenderet. Post eam venerationem expeditis curis sese quieti permisit. Ecce autem, sopito, an vigili, non satis potuit explicare, adstitit Vir clericali habitu, cum pileo quadrato, supremaque tunica omnino in morem Societatis: totamque noctem cum eius voluptate inenarrabili perstitit visio. Nullus ei per id tempus intercedebat cum hominibus Societatis vsus. Itaque manè inter induendum reuoluens animo visum, diu quænam illa esset vestitus forma inuestigauit. Tandem secum, profectò Iesuitarum hic habitus est. Agè Iacobe, te Deus huc vocat. Vixque ea locutus, rectà ad Collegium tendit. Rectore aduocato (is erat Ioannes Baptista Velatus) noua sibi ex vita Sancti Alexij nata consilia: oblatam proxima nocte speciem, quam haud dubitaret vitæ ab se ineunda diuinum indicium fuisse, exponit, rogatque; vt ad Numen sequendum se iuuet. Rector, dum Iuuenis pertentat animum, arduaque & vilia, ad quæ oportebat paratum accedere ministeria ingerit; expeditionis quoque Indicæ mentionem fecit: quamque multum ibi ad Dei gloriam, & miserarum gentium salutem Societas efficeret. Nouum Iacobo accidit Indiarum nomen, sed non leuiter præteruolauit. Ex eo tempore nihil ardentius, quàm eam expeditionem, fundendi pro Christo sanguinis studio, exoptauit. Cumque assidua flagitatione tandem vt liceret in Brasiliam Ignatium Azebedium sequi impetrasset; fortè à protectione impeditus, ægerrimè tum quidem tulit: sed mox cum Ignatium, ac Socios martyrio donatos cognouit; ereptam sibi, & prope fractam in manibus palman nunquam cessauit cum gemitu, & lacrimis lamentari. Sed varia sunt diuina charismata. Romanam

38
Madridius moritur.

39
Ante solennem Professionem creatus Assistent.

40
Iacobi Cerruti laudes.

41
Eiusdem n. ita vocatio.

42
Expeditionis Indicæ desiderium.

43
Remissio primū deinde feruor in ingressu Religionis.

nam igitur ad Tyrocinium missus frigidè initio, interdum cum tædio habebat, desertis seculi oblectamentis blandè animum remordentibus: cùm aliquando oculos per cubiculum curiosus voluens ad lecti caput in parua scheda reperit scriptum: Ad quid venisti? ad seruiendum, non ad regnandum. Hæc vox miro modo totum hominem commutauit. Illic quasi noua in luce circumspiciens sese: quò veni, ad quid veni, vbi sum? inquit, nempe in Religione sum. Quid autem Religio est, nisi Domus Dei? At Domo Dei tu miser, tu scelestè dignus? inde salutari ira concitus: Procul igitur ex hoc tempore, procul Mundus, procul Caro, Patria, Propinqui, Sodales, Iucunditates, Honores, cuncta mortalia. Quæ flagrantissimo animo dicenti, ac sancienti, superna vis tanta cum vbertate adfuit; vt ex eo die nulla vilius rei caducæ molesta titillatione tactus sit: quæque antea perditè amarat; vix postea, quasi per tenuem somnij vmbra, recordaretur. Eodem in èstu, postquam abdicauerat humana, diuina assumpsit. Ex hoc tempore, inquit, pro Patre mihi I E S V S erit, pro Matre Cæli Regina MARIA, sancti Bartholomæus, Petrus, Antonius, in locum Patris, ex quo genitus sum, & fratrum meorum: quia iisdem nominibus vocantur, succedent. Quin Sancti Angeli mihi pro fratribus, Beatæ Virgines pro sororibus erunt, pro Patria cælum, pro patrimonio bona sempiterna, pro oblectamentis Angelorum carmina, ad extremum pro Terra Paradisus. Sub hæc cubiculi fenestram, ex qua in viam publicam leuius ante prospectabat, ita obstruxit, vt recludi agrè posset: primamque cogitationem proficiens, quoniam in Dei Domo versabatur, ac Deus totus est spiritus, atque in spiritu, & veritate vult coli; totum se spiritui dedere constituit: vsque eò, vt ne qua mortalium rerum imagine fœdaret in oratione mentem, testificatus cunctos se propinquos, ciues, amicos, quo debebat ordine caritatis, semper commendatos Diuinæ Maiestati velle; ab commendandis nominatim singulis statuerit in posterum abstinere: quod fecit, valdeque sibi opportunum accidisse testatur. Ceterùm suorum peccatorum ad lumen diuinum clariùs fœditate cognita, ita est pudore suffusus; vt non auderet sub diuinum conspectum venire: eoque clementissimam Dei Parentem patronam sibi, qua internuntia, atque admittente introduceretur, assumpsit: semperque postea salubrem morem tenuit, vt non nisi per salutationem Angelicam ea sibi duce propitiata ad Sanctissimæ Trinitatis personas precaturus accederet. Indè rerum æternarum degustata dulcedine, quò se arctius Deo coniungeret, tria de more vota emittendi veniam breui ab Confessario elicit. Crescenteque in dies magis, ac magis summo bono inherendi voluntate; miris in suorum oblatione Votorum vsus est progressibus. Nam cùm incœpisset initio semel in die offerre, inde bis, postea ter, paulò post quater, mox decies, tum vicies; postremò vsque ter millies processit. Quod mihi vti certum est verè narrari, vtique ipso prodente; ita incertum quemadmodum ceteras inter occupationes fieri potuerit. Crediderim formulam breuem ad Rosariorum maximè modum iterasse pernumerantem. Nec sanè moderatiùs alios frequentabat virtutis actus, Ter in die totus humi prouolutus trecenties pavementum lambebat: hisque cum acris doloris sensu cuncta sibi membra vellicabat digitis, super alias consuetas asperitates. Religiosæ amore paupertatis eò, quæ necessitas non exigeret, detrahendo peruenit; vt pro seruo orbiculorum in enumerandis Coronæ Beatæ Virginis precibus, digitis vteretur: fortasse ne ab Ethnico vinceretur Philosopho, quem ligneum proiecisse poculum ferunt, vbi cauam ad eum vsus sufficere manum animaduertit. Totus erat in Dei excelitate, sui que vilitate peruestiganda: decemque ad id varias exercendæ mentis vias excogitarat. Cuius radium cognitionis cùm quinquennium perseuassent exposcens, tandem ad breuissimam vsuram impetrauit: sic aliquando inter orandum Diuino radio collustratus, nouaque rerum scena aperta, ac si velum ab tabula statim subductum, protinusque reductum foret. Quo tamen momento eam de Diuinæ Maiestatis excellentia, deque sua inanitate opinionem hausit; vt videretur sibi contumeliam præstantissimæ illi naturæ facere, si auderet coram aditare, vel quicquam petere, quod in suum commodum cederet: se ob sua commissa dignum vitæ huius penis omnibus, Purgatorij, Tartari, atque etiam grauioribus

44

Eiusdem pietas.

45

Afflictiones corporis.

46

Orationis studium.

uoribus sentiens. Itaque nouo inde patiendi, moriendique pro Domino, quem ita læserat, igni flagrans, incommodis, arumnis, atque infirmitatibus suis iucundissimè oblectabatur. Neque postea quicquam petijt à Deo, nisi vt cognoscere ipsum, timere, ac diligere super omnia: itemque nosse, abijcere, exinanire se ipsum concederet. Beatissimæ quoque Cæli Regine obsequio multò se impensius dedit postquam Lauretum venit. Mira enim, cum primum sanctissimam inuit cel- lam, sibi concessa refert. Sape interdiu litanias in eius laudem pronuntiare solitus, cupiebat interrupta quiete id noctu quoque efficere, ac rogata Virgine, veluti cupiebat; ter ad eas pronuntiandas statis horis excitabatur. Certius illud fuit Patronæ indulgentissimæ pignus. Hostis bonorum æternus vafre obseruato hominis ingenio, quod vidit ad studia eius Theologiæ, quam mysticam appellant, vergere; ad Carthusienses, plus in ea solitudine sancti otij habiturum, cœpit impellere. Quæ per molesta animum vrente cura, totum se Iacobus Beatæ Virgini gubernandum tradidit: eiusque beneficio, dum consuetis exercetur precibus, clarè cognouit, id acceptum Deo, prima vt in vocatione persistat: momentoque lætitia vberissima perfusus est, angore omni in sempiternum deteriso. Et sanè nil opus illi solitudine. Nec enim sublimes subtilisque persequebatur orando formas, sed cuncta ad vsum actionemque referens, studebat rebus in omnibus, actionibusque frui Diuinitatis commercio: quod ita in negotio, atque frequentia assequebatur; vt in Lauretano itinere prolapso equo, cui infidebat, eiusque mole crure oppresso, hæserit immotus, planèque nil senserit, donec comitis ad periculum territi clamoribus excitatus est. Quàm verò Deum ardentè amabat; tantum eius laudi in salute mortalium iuuanda inferuebat. Cantuunculas pias componebat, dabatque pueris, quo ab cantandis profanis auerteret. Libentissimè in edocendis adolescentibus occupabatur: dies noctesque, si licuisset, continuasset confessiones excipiens, & aliquando ipsas decem horas perpetuò exceperit. Præter alia incitamenta ad sedulò agendum, libenterque quicquid offerretur patiendum, assidua se mortis cogitatione extimulabat: quæ maturè adfuit. Decennio circiter in laboriosa; obscuraque Diuinitatis contemplatione exercitus, sub tertium ac trigefimum annum ad clarum beatumque eius conspectum è Romano Collegio Aprili extremo migravit. Inter domestica Urbana funera meritò Othonis Trufches Cardinalis Augustani reponatur excessus. Haud enim se aliter vnquam tulit, atque vnus è numero Sociorum. Non Dilinganam solum Academiam Societati tradidit, plurimumque de Collegio Augusta statuendo certauit, atque vbicumque vsus fuit, singularia officia præstitit: sed plane cura, sollicitudine, lætitia, merore, nihilo secius, atque sua in re in prospero, aduersoue statu nostro commouebatur. Exemplum in re non magna licet capere. Anno millesimo quingentesimo quinquagesimo nono vnus Tyronum tædio victus Ingolstadio fugerat. Dum Augusta iter facit, ex vestium genere agnitus, ad Cardinalem perducitur. Is hominem emollire, & reuocare ad sanitatem aggressus, monita sancta primò, & adhortationes ingeminat: quæ vbi non proficiunt; tanquam suæ personæ oblitus, ad obsecrandum, & obtestandum vertitur: blandè fugitiuum, atque humiliter amplexatur: nullum prætermittit precum, ac blanditiarum genus: nec tamen cor durum cedebat. Tum dexterâ apprehensum in facellum deducit: ibi ante Altare genibus flexis ad gratiam Dei implorandam inuitat, psalmos aliquot alternatim pronuntiant, quibus pias, & accommodatas orationes adiungit. His demum an clementia Numinis conciliata? an Tyronis veternum excussum? totum se arbitrio Cardinalis permittit, atque Ingolstadtium reuersus, desertam militiam constantia maiore, animoque reperijt. Quæ curatio si periclitanti corpori effectum pari fuisset adhibita; miraculum, & quidem meritò, diceretur. Ceterum Cardinali optimo non vna Societas, sed Christiana tota Respublica, atque in primis Germania quamplurimum debet. Inter hæc Euerardus continuò administrationem aggressus, prorogato ceteris Prouincialibus magistratu, Longobardiæ Franciscum Adurnium præposuit, Bæticæ Petrum Bernardum, Castellæ Ioannem Suarium, Toletò Antonium Cordesum, Aragoniæ Petrum Vilalbam. Hi præcipuè lecti, quòd cum interfuissent Congregationi, simul quid in

47
Beata Virgini
ope Hostis in-
finitas detegit.

48
Cum Deo v-
nio.

49
Dies, noctesque
continuat con-
fessiones exci-
piens.

50
Tertium, &
trigefimum
annum agras
moritur.

51
Othonis Truf-
ches Cardina-
lis Augustani
erga Societa-
tem studium.

52
Tyronem pro-
fugum ad So-
cietatem redu-
cit.

Societatis administratione desideraretur, simul Euerardi coram sensum, mentemque cognorant: qui, cum alicubi in Hispania durius irrepsisset gubernationis genus, quæ dabat Moderatoribus monita, hoc breui concludebat verbo. Ut curæ haberent eorum, quibus præfessent caritatem, & benevolentiam: eorum, ad quos Societatis labores deriuantur, salutem. Nondum absoluto Conuentu Iacobus Bracamontius Peruuia statum relaturus in Urbem venerat: India quoque Orientalis necessitatem Ignatius Martinus Procurator exposuit: conquestus hominum præfectoris idoneorum inopia laborare grauissimè, Indè vniuersi Conuentus hortatu Euerardus seridè rem complexus, in Peruuiam Ioannem Plazam Visitatorem destinavit: cui, præter ceteros, ex ijs, qui Congregationi generali interfuerant, Ioannem Montoiam, qui Sicilia Prouincialis fuerat, & Iacobum Suarium, qui diu Rector Collegij Mamertini, & Balthasarem Pinnam, qui Collegiorum Sardinia Prouincialis, socios addidit. In Indiam verò Alexandrum Valignanum designavit Visitatorem. Is patriâ Theatinus Iuris ciuilibus egregiè peritus, multaque prudentiæ, ac virtutis vir, anno millesimo quingentesimo sexagesimo sexto, septimo & vigesimo ætatis suæ ad insigne, ut euentus docuit, Orientis bonum in Societatem venit: præter cetera dona ei expeditioni accommoda; ad conciliandam inter Barbaros auctoritatem apta conformatione membrorum, & quasi regia proceri corporis dignitate spectandus. Cui item, ut in loco reddam, præclara lectarum operarum manus adiuncta. Inter hæc Romæ Collegium Germanicum à Pontifice Gregorio certis firmari vestigialibus ceptum. Altè in animum Pontificis Seminariorum vel ad sustinendam, vel ad propagandam Religionem catholicam momentum descendit. Itaque cum per totum Christianum Orbem, quàm posset multa instigare ageret; in Vrbe per amplum Pontificiaque dignum Maiestatate, ac sui excellentiæ animi moliebatur. Namque ad hanc diem per paucos alumnos, emendicatis hinc, atque hinc subsidijs, maiori, quàm cogitari facile queat, molestia, constantiaque Societas aluerat, docueratque admissis pariter virorum Nobilium, ac Principum flagitatione numero per amplum Conuictorum. Quibus cum Seminario Clericorum hoc anno coniunctis; separatim domicilium Alumnis duntaxat Germanis attributum est. Misit etiam Pontifex per Germaniam Nuntios, qui indolis bonæ, ac spei Iuuenes conquestos in Urbem mitterent. Ita breui plus centum in Collegio numerati. Tum id euenit, quod sæpè Sanctus Ignatius fore prædixerat, ut Collegio olim Germanico ex certo vestigiali abunde rerum omnium suppetere vsus: æqua fiducia, ac spe emolumenti ad Septentrionem venturi, tum ipse Ignatius, tum Successores deinceps sancto illo opere sustinendo, tantum laborum tandiu hausere. Extremo Autumno Collegiola in Samnio Interamnæ, atque in Sancti Angeli Vrbe soluta sunt. In Vrbe Sancti Angeli sine certo periculo domus (adeo erat ruinosa) non poterat incoli. Censu annuus ex collatione populi, cum omnium querelis, ut inopi in Oppido, conficiebatur, nec tamen ad vitæ suppetebat necessitates. Eædem Interamnæ angustia, & querimonia. Eas ob res ab Congregatione generali semestri præfinito tollendis incommodis, cum ea non tollerentur; Dionysius Vasquius, rebus suo quibusque Domino, si quidem extaret, redditus, vel distributis in pauperes, salua, quantum licuit, pace, ac benevolentia, Socios, uti habebat in mandatis, vtrinque abduxit. Collegium Reginum Sicilia rursus Prouinciæ, quod Messana per angustum tantum freto dirimitur, commodioris administrationis causa, redditum. Neapoli Petrus Antonius Spinellus Ducis Seminarie germanæ Societatem auxit, adolescens pietate, atque doctrina multum promittens. Messanæ Probationis Domus seiuncta ab Collegio extrui cepta in regione Urbis, quam vocant Tironem, loco apprime salubri, atque æmulo, liberalitate Antonia Roccha honestissima femina: quæ cum certam pecuniam statuisset in pia opera conferre; cognita forma Domorum Probationis Societatis, nullam capere, ut aiebat, quietem animo potuit, quoad inchoatam Messanæ eam Domum videret. Edificationi initium factum die Sancti Thomæ Cantuariensis, cum die Sancti Thomæ Apostoli ad noui quoque Templi Mamertinorum dignitati, ac frequentia paris extruccionem Ioannes Rethana Archiepiscopus

53

Euerardi monita Moderatoribus data.

54

Alexandri Valignani in Societatem ingressus.

55

Collegium Germanicum à Gregorio dicitur.

56

Conuictores cum Seminario Clericorum coniunguntur.

57

Sancti Ignatii de Collegio Germanico vaticinium impletur.

58

Collegiola in Samnio Interamnæ, & in Sancti Angeli Vrbe soluitur.

59

Collegium Reginum Prouinciæ Sicilia redditur.

60

Petrus Antonius Spinellus in Societatem venit.

61

Messanæ probationis domus extruitur ab Antonia Roccha.

- 62 Quinque Sa-
cerdotes profi-
ciuntur in A-
fricam. pus cum clero solenni agmine progressus primum lapidem statuisset. Quinque ex hoc Collegio cum Hispana classe in Africam profecti sacerdotes : in quam & Roma missi tres cum Christophoro Roderico : qui illum propriè insignem cepere animo fructum sui laboris ; quòd capto à Ioanne Austriaco Tuneto (tameñ anno insequenti amissum est) inter vetusta barbaræ superstitionis monumenta, Diuinum vero Numini Holocaustum sæpè fecerunt. Neque magno sine emolumento in classe Veneta Franciscus Luca, sociusque versati. In Subalpinis Collegium Montis Regalis prope desertum est, ambitu Arcis, quam Dux hac ætate edificauit, situ iucluso. Plerique Sociorum Taurinum transfati : nec multo post omnino ex Monte Regali discessum : cùm nec prompta esset annona certa : & quamuis Dux multa polliceretur ; visum tamen esset confirmando potius Taurinensi Collegio insistendum, nullamque, quam pusillam, & agrè stantem in Monte Regali Familiam habendam. Interim Collegium Breranum Mediolani, in quo tertio Idus Ianuarij Sancto Antistite Borromæo cohonestante, cùm etiam diuinam Eucharistiam eodem die Magistris præbuisset, Academia fuerat aperta, Auditorum numero, & claritate nominis augebatur : & nouum Sancti Fidelis Templum ad fastigium peruenerat, vbi insigne documentum diuinæ tutelæ perspectum est. Nam contignatione tota, dum tectum imponitur, sub meridiem collapsa : eaque quatuor opificibus, binis è Societate, externis totidem implicitis, quamuis è quadraginta duorum cubitorum altitudine inter immensam materiæ stragem præcipientes concidissent ; omnes vita superstitè euaserunt. Tignum è maximis fornice veteris Templi illapsu deiecta, sacrum tabernaculum perrexit, fragminaque, & rudera Pixidem, in qua Sanctissima Eucharistia asseruabatur, circumsteterè intactam, ne vitrea quidem læsa Pyxide, in qua clauderetur Hostia sacrosancta, quæ eo die proposita populo adoranda fuerat. Aronæ, quod vetus est Oppidum Borromææ familiæ, triginta quinque passuum millibus Mediolano ad lacum Verbanum, quatuor Socij præparandæ Tyronibus sedi versati, addito concionatore, insignem peperere accolis vtilitatem. Posnaniæ in Polonia ineunte Iulio scholæ inducæ celebritate, fructuque non pœnitendo, sub administratione Iacobi Vuieci Vangrouicij. Vilnæ Stanislai Varseuicij Rectoris, ceterorumque Collegiarum laboribus, sedulitate, & facundia Petri Scargæ præclarissimè gesta res. Complures ab hæresi, vel schismate præclari generis Viri, ac feminae abducti : præterque cetera diuinissimi Sacramenti instituta Sodalitas, quam Legatus Pontificius Cardinalis Commendonus confirmatam Indulgentijs exornauit. Prætor Vrbanus, multique Ciuum dedere in eam nomina magno feruore, præmeditati vitam inde castigatiorem ordiri. Horum exemplo excitata multitudo Sacrosanctam Eucharistiam, cùm deferretur ad ægrotos, frequens deducebat, vt interdum plateæ complerentur (rem ab omni memoria Vilnæ inauditam) dumque æger communicaret, quos excludebant domus angustia, in area genuflexi orabant, Hæreticis iam prope desperantibus. Quibus ita dolebat venerationem augustissimi Corporis Domini inualefcere ; vt inclytum Tabernaculum, quod ad illud in Collegij Templo decorè habendum per id tempus ædificatum est ; bis conati sint, vnà cum domo, in qua conficiebatur, exurere. Publicæ Regni res quietius habuere, postquam in Comitijs suffectus Rex est Caroli Noni Galliarum Regis frater Henricus Valesius. In Stiria Collegium, quod diu Archidux Carolus exoptabat Græcij constitutum. Duodecim initio incoluere. Aliquot prægressis, ceteri Magio Prouinciali duce ad septimum Idus Octobris peruenerunt. Ædificium regia magnificentia extruebatur, eaque celeritate, vt Hæreticis non raptim extrui, sed repentino videretur existere. Princeps, postridie quàm aduenerant, ad se Socios aduocauit, porrectaque gentis more dextera, atque omni benignitatis genere excipiens, ac lætitia gestiens, initium in hæc verba loquendi fecit. Potestis mihi merito credere, me desiderio desiderasse hunc aduentum vestrum. Postque multa, quibus de eare sibi ipse gratulatus est ; addidit : Principio quidem non deerunt vobis difficultates, siquidem eritis veluti oues inter lupos : sed persuadeatis vobis, me fore vobis Patronum, & Patrem, & omnia. Quæ neque simulatè, neque iactanter dicta constans in eo augendo Collegio, vniuersaque Societatis procurandis commodis
- 63 Franciscus Luca cum Socio magno cum emolumento laborant in claustris Veneta.
- 64 Collegium Montis Regalis deletitur.
- 65 Collegium Breranum augetur.
- 66 Sanctissima Eucharistia in templo Sancti Fidelis ruinas sustinet.
- 67 Aronæ Tyronum inchoatur.
- 68 Posnaniæ (scholæ) aperitur.
- 69 Vilnæ diuinissimi Sacramenti Sodalitas instituitur.
- 70 Sacrosanctæ Eucharistia cultus inducitur.
- 71 Hæreticorum irritus conatus ad Augustissimæ Eucharistia venerationem tollendam.
- 72 Græcij Collegium constituitur.
- 73 Archiducis Caroli benignitas in Socijs excipendis.

modis posterorum annorum pietas fidem fecit. Georgius Pastelius, quoad Rectorem Euerardus nominaret, nouæ colonie moderari iussus. Scholæ tres, & duntaxat Grammaticæ initiò institutæ, cæptisque concionum, & catechesis cursus cum ingenti Catholicorum frequentia, parique Hæreticorum dolore, ac Principis voluptate. Olomutij, Ioanne Grodeho Episcopo plurimum flagitante, philosophicum curriculum inchoatum. Brunam in Probationis Domum ab eodem cæptam Nouitij Ioanne Paulo Campano institutore Octobri mense Pragâ migrarunt. Iam cæperat mansuescere Brunensis populus, & diuina frequentare, & quædam festa antè ignota Patrum admonitu religiosè colere. Quotannis ferè frugiterum est Pragensè Collegium. Hoc anno inter ceteras fruges alijs tempestatibus, alioque in genere partas, quadraginta in Paschalijs ferijs, triginta in Natalijs ab hæresum infelicitibus senticetis ad opimos Ecclesiæ sanctæ hortos transtulit. Haud minor Viennensis fecunditas, sed nec leui tempestate iactatum est: vt multæ hoc anno Septentrione toto contra Societatem procellæ defauerunt. Studiosi errorum homines ferre non poterant illam quasi Arcem inuictam stare ad præsidium veritatis, atque erroris excidium. Difficillima erant tempora: tamen, quia immensa Dei bonitas nullum finit carere malum remedio; insignis apud Cæsarem Laurentij Magij auctoritas turbulentorum retardabat furorem. Eo ad Comitia Romam profecto, quidam ex Academia vsi tempore, exitium Collegij Gymnasio moluntur, eo consilio, si procedat res, vt funditus Collegium totum euertant, Coacervant mendaciorum sylum: quædam haud falsa, sed sinistra interpretatione detorta, ad auctoritatem calumniæ interferunt: exaggerant publicæ Academiæ perniciem, communis otij perturbationem: instant, virgent, denique non abstant, quoad triplex decretum extorquent. Primum, ne quempiam ad gradus literarios promouere in Collegio fas sit; deinde, ne eisdem, quos Academia libros exponere: postremò, ne eadem hora docere. Quorum capitum primum beneficijs & à Ferdinando, & à Romanis Pontificibus aduersabatur Societati concessis: duo reliqua publicam Disciplinarum tractationem panè tollebant. Quæ cum reuersus ab Vrbe Magius Cæsari exposuisset; is censuit, veterum morum nihil mutandum: pollicitus daturum se insuper operam, vt cum Academia concordia firmaretur: superque hæc, bona Monasterij Sanctæ Annæ, quæ Collegio in biennium ante tribuerat, nullo in posterum, nisi (vt est communis Aulæ formula) quoad Cæsari videretur, temporis sine proposito, benignè concessit. In Superioris Germaniæ Prouincia Pædagogium, vt vocant, & curriculum Artium triennio antè experiundi causa ab Societate susceptum in Academia Ingolstadiana, cum institutio quidem procederet è sententia, sed Academiæ offensus haud multum leniretur; Monachium de voluntate Alberti Principis translatum est. De statuendo Augustæ Collegio idem Princeps, nouusque Augustanus Episcopus Knoingerus, atque adeo Pontifex Gregorius missis literis, & Gaspari Groppero Nuntio commendata re, enixè certarunt. Fuggeri, qui Foundationem moliebantur, id agebant, vt Monasterium Sanctæ Crucis Collegio traderetur. Sed Canonicis, ad quos pertinebat transactio, minimè consentientibus, nihil ex dimicatione Societati nisi inuidia quærebatur. Huius Prouinciæ Socios, & maximè Oenipontanos hoc anno, & insequentis parte vexatio haud leuis exercuit. Ioannes Nasus habitu religiosus, paupertatisque ac simplicitatis professor, non magnæ doctrinæ, sed ingenio ferox, lingua promptus, dicacitate in primis, & scommatibus potens, iam diu Societatem priuatim, ac publicè perstringebat. Sed nuper commendatione quorundam ab Archiduce Ferdinando in gratiam, atque ad conciones receptus, multo apertius, acerbiusque nomen Iesuitarum, ministeria, Collegia cæpit incelsere: eò nocentiùs, quò per ludibrium, & scurrilem loquacitatem dicta in audientium mentibus altiùs infigebat: qua eleuandæ auctoritatis nulla vis efficacior. Igitur breuè, & Archiducem, & magnam Oenipontanorum parrem ab Societatis vsu auertit. Manabatque in dies latius malum, latis Hæreticis, dissidiumque inter Pappistarum Monachos magno ore celebrantibus, cum interim nutarent Catholici, incerti vtram in partem irent. Hunc ab Vrbe reuersus Prouincialis Hoffæus grauissimè sauientem turbinem reperit: & quoniam diuturno silentio, perpetuæque modestiâ

Nostro-

74

Georgius Pastelius prior us
Græcij Rector.

75

Olomutij philosophicum
curriculum inchoatur.

76

Domus probationis Brunæ.

77

Pragensè, & Viennense Collegij complures Hæreticos ad Catholicam Religionem traducunt.

78

Exortæ contra Societatem procellæ in Septentrione.

79

Magius opem a Ferdinando impetrat.

80

Pædagogium Ingolstadii Monachium transfertur.

81

De statuendo Augustæ Collegio agit.

82

Ioannes Nasus Societatem vexat.

Nostorum, videbatur Naso procacitas, Hæreticis audacia, populo catholico ambiguitas crescere; nec iam Ordinis fama, sed religionis causa agebatur; cupiebat vel cum periculo capitis descendere in arenam, & pestiferam dicacitatem veritatis vi, & grauitate retundere: sed nequaquam permissus est: verum iussu Deo, modestiæ, tempori permittere innocentiae defensionem. Vendelinus Volchius Oenipontani Collegij Rector mollissima, & Euangelio conuenientissima tentaturus remedia, multa hominem submissione inuisit, rogat, & obtestatur, si quid contra Societatem habeat, liberè, ac fraternè communicet secum: vel purgari, vel emendari salua caritate, ac sine populi offensione posse. Cui Nasus dicta non inofficiosa reddidit, sed facta deteriora: quoad eò processit, vt ipso offenso dieterijs Principe, gratiaque apud populum scurrilitatis in suggestu, vt nimis alieno loco eualescente, turbo cum auctore vniuersus euauerit. Insigne damnum factum est Georgij Schorritij immaturo occasu. Quartum iam annum in restituenda fide in Marchionatu Badensi felicissimè defudabat: Oppida sex, Pagos quadraginta ad rectam fidem reuocauerat, vt nulla Prouincia eo successu, profectuque restituta Ecclesiæ ex Lutheri temporibus diceretur. Quarto Nonas Augusti prope Urbem Badam defunctus, in Vrbe magnifico funere tumulatus: quod maximè cohonestarunt populi voces, immensos eius labores, indefessam caritatem, & virtutes ceteras pradicantes. In eius locum Hoffæus, qui coepta prosequerentur submisit, ne tanto sudore fata exarescerent. In Rhenana Prouincia Spirensis, & in primis Fuldense Collegia immanibus concussa sunt moribus. Comitis Palatini instinctu Senatus Spirensis Antistiti, & Canonicis supplicauit, vt Iesuitas expellerent: quod cum superiore quoque anno tentasset; vehementius hoc arsit. In libello supplici aiebant Societatem esse perniciosam hominum sectam, paci, libertati, religioni aduersam. Per eam, irritato vicino Principe, penuriam rerum induci, qui propterea è sua ditione ligna, & com meatum exportari non pateretur: Iesuitis eiectis omnia pollicens: ipsamque per se Societatem, vt in Vrbe tanto conuenarum numero pressa, grauem esse. Ad quæ Canonici respondere: Ordinem à cunctis Christianis receptum Principibus, non sine graui contumelia perniciosam appellari sectam: nec posse dictum, aut factum Iesuitarum aduersarium paci proferri. In eosdem per inuidiam, ac sanè leuiter apud gnaros rerum annona grauitatem conferri, vicinorumque Principum offensionem: cum ante eorum aduentum nihilo fuerint vicini clementiores, nec annona laxior: licere Clero suum Ordinem absque Senatus iniuria augere: nec posse Clericos prohiberi, quin suam habeant familiam. Quòd si vel ad docendum, vel ad alia munia pro Iesuitis Clericos seculares instituant; hos, vbi suam quisque constarit familiam, quamuis paucos, Iesuitis multis fore Ciuitati grauiores. Postremò iurifurandi, quo Clero cum Senatu facta erat concordia, serio admonere. Hæc Ecclesiasticorum constantia effecit, vt cum iterum Senatus deferret querelas, contumeliosus uocibus abstinens, imò, & laudibus ornans Societatem, pacis tamen causa mitti postularet. Sed Canonicis, atque Andrea ab Obersteino in primis Decano grauissimè propugnantibus: &, si quid haberent, ad legitimam iudicij formam prouocantibus quieuerunt: addito Senatus consulto, ne quis Ecclesiasticum hominem, aut Papistam, aut Religiosum inquietaret. Grauior, nec longo sedanda æuo excitata Fulda tempestas. Collegium hoc anno tandem ibi absolutum, annuoque reddito, quem Abbas parsimonià maximè sua confecerat, stabilitum, Patre Osualdo Rectore fructus incipiebat optatos progignere. Tribus in Vrbe locis habebantur conciones: in vicinos subinde Pagos excurrebatur: præcipuè è puerili institutione extabant flosculi, præcoeseque religionis fruges, cum Satan in longum prospiciens, sique Regno Christi præsidium id accederet, suæ timens tyrannidi; occursum principijs, omnia tumultibus miscuit. Præcipuè Abbatem pertimescebat, qui etate inuenis, exercitijs Sancti Ignatij eruditus, catholice studio pietatis ardens, ad perpurgandam suam ditionem erroribus vitijque, curam serio verterat. Quippe cum magna ex parte hæreticis Principibus ambiretur Fulda, in ipsam quoque Urbem, ne dum in agrum sensim ea corruptela irrepserat, vt plerique vel Hæretici, vel Hæreticis quàm Catholicis propiores essent. Fuldenfis Abbas idem est Princeps Imperij, & opum magnarum.

83
Modestia pro
cacitas vincen-
da.

84
Georgij scho-
ritij felices la-
bores.

85
Exortio tempe-
states in opti-
rente, ac Ful-
dense Colle-
gium.

86
Societati falso
opposita.

87
Canonicorum
benigna res-
ponso.

88
Fuldenfis Col-
legij fructus
Patre Osualdo
Rectore.

89
Fuldenfis Ab-
bas Sancti Ig-
natij exercitijs
instructus Ca-
tholicam Reli-
gionem pro-
mouet.

rum. Quatuor ei subiacent Monachi Ordinem Sancti Benedicti professi: qui & Pontifici Romano, & Abbati obsequium iurant. Ex his Capitulum, ut vocant, constat, & Capitulares ipsi vocantur. E nobilibus cooptantur familijs, & redditus sui cuique opimi sunt. Hi quoque multum ab Professione degenerauerant. Cùm res hunc in modum haberet, qui hac tempestate Abbas erat Balthasar ex nobili familia Dermbach, sub ferias Patchales vetuit in Sacramentorum administratione ritum nisi Catholicum adhiberi. Quod iussum scilicet grauius vulnerauit Hæreticos. Itaque tumultuantes Ciuitatem commouent, ut Abbati supplicet secundum Confessionem Augustanam Sacramenta administrari, itemque Concionatorem eiusdem doctrine permittat, quem suo conducturam gre Ciuitas spondebat. Capitulares ad id impetrandum Internuntios, & Procuratores adhibent: qui seu nimium studiosi concordie, seu sanctitate in publicum restituta, vitam sibi quoque mutandam præfagentes, conspiratione cum Fuldensi Nobilitate facta, communi consilio instant, Ciuiumque postulata Romani Imperij decretis deberi contendunt. Hastenus de Collegio silebatur. Quin probari sibi in formandis teneriorum ætatibus Iesuitarum industriam, Capitulares profitebantur. Quamuis Hæretici præclarum de doctrina eorum nomen circumferri grauius morte ducerent: eoque Matthias Flaccus Illyricus adulterandæ veritatis famosus artifex, Nobilium, ut putabatur, quorundam vocatu Fuldam venit, ut Iesuitas disputando compeferet, teneroque Collegio auctoritate imminuta, neruos incideret. Patres, quò propiora turbis cernebant omnia, hòc molliùs, circumpectiùsque cuncta administrantes, ac disputatione publica tumultus quæri causas rati, abstinendum congressu putauerunt: Tamen super Abbatis mensam quiddam de religione est actum: atque Illyricus ita reuinctus, ut à suarum quoque partium Nobilibus, qui intererant, palàm reprehenderetur. Sed nihil intolerantius, atque impudentius homine vndeunde famam quærente. Codicillos mittit ad Principem, in quibus Fuldenfis Ecclesiæ reformatorem se pollicetur: nec cessat priuatim, ac publicè scriptis, & dictis nobiles iuxtà, ac plebeios ad seditionem concire. Quò vehementius Ciues instabant, ut Abbas ad postulata responderet. Is cùm præcisè negasset contra Iusurandum ipe sibi licere (nam de more Fidei professionem emiserat) addidissetque, haud ipsos intelligere quid peterent: rogans, ut sibi permitterent sese, de ipsorum salute nullo non tempore cogitanti, quamquam nouo sollicitatus libello fuerat, tamen res paulatim continescere videbatur. Cùm ad extremum Octobrem Augustus, Elector Saxonie, Georgius Fridericus, Marchio Brandeburgensis, Vuilhelmus, & Ludouicus Hassiæ, & Turingiæ Principes Legatos Fuldam viros nobiles mittunt minaci flagitatu Abbatem adurgentes, ut liberam Augustanæ doctrinæ professionem concedat: ac Iesuitas Fulda, omnique territorio primo quoque tempore eijciat: id si faciat, omnibus ex Augustana secta Principibus gratum fore: sin minus; inuituros viam ipsos, qua postulata exprimerent. Tametsi Saxonius Legatus moderatiùs verba fecit, apertè professus, Augustum Abbati ex animo fauere, & cupere gratum facere: ac proinde nec velle impedire, quò minus Iesuitas, si libeat, multò etiam plures in suam ditionem aduocet: ceterum, quod peteret, quorundam precibus dare. Responsum Legatis: Agi res magnas: Abbatem deliberaturum, & Principibus respondendum: scripto ederent postulata: quod quanquam cunctanter fecere; interim tamen Capitulares, & aliquot ex nobilitate clanculum Abbatem adorti, grauius comminantes, per seditionem Nobilium, expugnare constantiam eius conantur. Tertio igitur Nonas Nouembris, Nobiles supplicem libellum offerunt, quo precantur, ut Iesuitas, homines sectæ nouæ, blasphemæ, seditiosæ, seductricis (ita enim loquebantur) quàm primùm dimittat, & communionem vtriusque speciei restituat: sin minus, sciat, se non esse merum Dominum, sed habere Collegas (Congregantes ipsi appellant) Capitulares, seque Nobiles velle auxilio esse Capitularibus Congregantibus, ut id concedatur, quod Principes petunt: ne ijs repulsa irritatis cuncta bello vastentur. Postero die libellum porrigunt suum Capitulares: dolere se vehementer, quò adhuc Ciuium Fuldensium petitioni satisfactum non sit: timere, ne, si Principum legatio, in eorum gratiam instituta, irrita cadat; Ecclesia Fuldenfis

90

Matthias Flaccus Illyricus ad concertandum de religione vocatur.

91

Fuldenfis Abbas accerrimè nostros iucatur.

denſis extremum periculum adeat : itaque fontem huius mali Iefuitas quàm celerimè ſubmoueat : aliter ſe Sacramento obſtrictos non ſolum Abbati, ſed Eccleſiæ quoque Fuldenſi : ſe eſſe collegas, ac velle patrocinari Nobilitati ad Principum poſtulatam impetranda, ne ditionem perdant. Væ, væ Mundo ab iſta religionis peſte, animarum carnificina, prauæ rectique perturbatrice, Dei interfectrice, Imperij, ac ditionis per ius & iniuriam, retinendi libidine. Nonis Nouembris in Fuldenſi Curia Nobiles, & Capitulares ad commune congregati Concilium Iefuitas citant. Quibus cum reſpondiſſet Princeps, nihil eſſe, quodd irent in Curiam Iefuitæ : ſcripto proferrent ſi quid ab ipſis vellent; poſtridie per ignotum hominem Decani, & Capituli nomine ſchedulam ad Collegium mittunt, vt intra quartumdecimum diem Fulda faceſſant : ſi cunctentur, ſe auxilio Nobilitatis id acturos, vt, quo pacto minimè velint, excedant. Quò cum progreſſam rem Abbas vidit; ad opem Cæſaris conſugit, miraque facilitate, ac celeritate præter opinionem omnium mandatum impetravit, ne quis vel Abbatem, vel Catholicos, ac nominatim, ne quempiam e Societate læderet. Quo promulgato quies non nulla redijt : atque Abbas eò curas intendit, vt Principibus, qui ad ſe legationes miſerant, per literas ſatisfaceret : Capitularium ſibi animos adiungeret : denique ſuam, & religionis cauſam, Cæſaris, ac Pontificis ope muniret. Ita, veluti quaſdam per inducias aliquot exactis menſibus, quantò grauiùs plaga recruduerit, in loco reddam. Timor nonnullus Collegio quoque Herbipolitano fuit Antiftite Fundatore vitâ ſuncto. Hæreticos Dynaſtas haud erat dubium conaturos, vt ad ſacras eius Eccleſiæ inſulas profanarum quiſpiam nouitatum Magiſter obruderetur. Sed Iulius Echeſter vir doctus in primis, ac pius, & Societatis amantiſſimus, qui Decanus fuerat, rite ſuffectus omnem timorem diſpulit. Interim hic, & Colonia, alijsque in Collegijs res catholica pacatè, & proſperè adminiſtrata, miſſis quoque in periclitantia Oppida duo præfertim, alterum Veill, alterum Forchemium nomine, opportunis auxilijs. Eſt Veill Oppidum exiguum in Wirtembergenti Ducatu binis milliaribus Tubinga, & Stugdardo diſtitum, in Antiftitis Spirenſis cura. Senatus magna conſtantia religionem Catholicam conſeruauit in populo : ſed Parocho ad inceſtas nuptias, & ſacra hæretica repente tranſgreſſo, catholicum deſiderabat Paſtorem, quem primum à Spirenſi Præſule, cui Oppidum ſubeſt, per Legatos : dein eo negante copiam ſibi ad eſſe, atque ad Iefuitas mittente, ab Hermanno Thyreo Prouinciali petiere. Is, ne inter Luporum fauces deſtitutus Chriſti Grex fidâ cuſtodia, æternum ſubiret exitium; Antonium Monrealem cum comite tribuit : qui interim, dum integer, ordinariuſque ſufficitur Paſtor, quod breui eſt factum; ſtrenuâ vigilantia ſanctas oues defendit, & pauit. Forchemium propè Norimbergam eſt, in Bambergenti Episcopatu : vt pleraque Septentrionis, Doctorum penuria catholicorum miſerè laborabat. Eo Viti Bambergenti Antiftitis & Canonicorum rogatu Chriſtianus Haluerius, & Matthias Suchtulenſis, cum adiutore ſocio profeſti, in Oppido, vicinoque Pago contentione ingenti, & pari ſuceſſu diuinam rem procurarunt. Effecere, vt Catechiſmus Lutheri ex omnibus Ciuitatis Scholis Senatus conſulto eiiceretur. In cuius locum editus à Caniſio inductus : cuius exempla, quotquot venalia Bambergæ proſtabant, Episcopus ad Patres miſit diſtribuenda. Vitilem quoque Nouiomagi, quæ Metropolis Geldriæ eſt, huius, & ſuperioris anni parte, Ioannes Zantenus nauauit Religioni operam; dum in rerum terrenarum poſſeſſione, cuius cauſa iuerat, expediendâ immoratur, animis popularium ſuorum, & à vicijs, & ab erroribus expediendis miſericè ſalutaris. Inde Episcopo Ruremondenti Willhelmo Lindano, cuius in Diceceſi Nouiomagum eſt, cupiditas incenſa habendi Collegij. Nec minor exarſit in Ciuibus, vt propè certatim, alij Bibliothecam, alij certam pecuniam, alij annuus reditus ſponderent : ſi quomodo ſtabilem apud ſe hominum Societatis impetrare Sedem poſſent : quæ tamen res difficultate temporum, quæ conſecuta ſunt, dilata, nondum maturuit. Moguntinus Antiftes curſum priſtinæ ſuæ benignitatis tenens, cum ſummæ Ædi concionandi munus vni e Socijs demandaret; fuit tandem perſuaderi ſibi, vt conſuetum Concionatoris ſtipendium, ne eleemoſynæ quidem nomine (cum id quoque aduerſari Societatis legibus videatur) Collegium reciperet : addens tandem ſibi comper-

92
Cæſaris mandatum pro Noſtrorum tutela.

93
Miſſiones Veillana, & Forchemiana.

94
Ioannes Zantenus Nouiomagi nauat Religionem operam.

95
Concionatoris conſuetum ſtipendium, ne eleemoſynæ quidem nomine Collegium Moguntinum recipit.

tum hoc institutum magna laude dignum. Idem conscientia, professionique Sociorum, & paci cum Academicis consulturus, ab Academia legibus exemptos Societatis Magistros, tantum in Præsidium suorum obsequio reliquit. Duaci Sodalitas B. Virginis instituta, quam Atrebatensis Antistes Franciscus Richardotus confirmavit, eademque statim Romana Sodalitati concessis paulò antè à Pontifice Indulgentijs donata est, omnium quantum comperio prima: cepitque fructus edere, quos sperare æquum est è patrocinio clementissimæ Dei Matris, Abbate Aquicintensi Fundatore Collegij, aliisque primarijs in eam conscriptis. Ad hanc diem Duaci Philosophicas disciplinas, magno domestica tranquillitatis incommodo, graviore in posterum imminente, tradiderant Magistri externi. Cuius auertendi incommodi, in Prouinciali Conuentu, qui habitus Tornaci fuerat, communi Patres consensu, vias omnes inuestigandas decreuerant. Ecce autem, quod tantoperè expecebatur, vtrò Deus obtulit. Collegij, quod Regium vocant, Regens in Doctorem Academia concilio proposuit agendum cum Patribus, vt domesticos Collegij sui, & Conuictores Collegij Marchianensis, itemque, si qui adirent pauperes, per Magistros suos docerent. Quod cum Franciscus Costerus Collegij Rector non abnuisset; Abbas Fundator, semel dato aditu, ab Academia impetrat, vt non domesticos modò, sed etiam externos diuites, ac planè omnes liceat docere, idque gratis. Atque die S. Remigij initium fit. Inde Doctores Artium irritati, nec potuisse illud ab Academia concedi, sed pertinuisse ad Artium Facultatem dumtaxat contendere. Orta ergo lis. Aditum initid est ad Bruxellensem Aulam, ex eaque responsum, vt Episcopus Atrebatensis componeret, vel Academia planius rem, ac Facultatis Artium iura cognosceret, ac doceret Aulam. Denique multorum commodorum priuatum, ac publicè noua hæc disciplina, simulque discordiarum cum Philosophis Magistris multos in annos iacta femina. Aded nihil humanis in rebus omnino vacat incommodo. Parisijs quoque tempestas ferox extitit, ex Francisci Iannelli ad Societatem accessu orta, cumque insigni constantia eius documento breuè collapsa. Is duodeuiginti annorum adolescens, Auxonia, quæ Burgundionum est Ciuitas, Patre hæretico, Matre catholica, & admodum honesta natus, diu multisque lacrimis Societatem efflagitabat, singulari quadam, & admirabili penitus ratione vocatum sese affirmans. Elucebat in eo excellens omnium virtutum indoles, atque egregia in primis obedientia, modestia, & animi, corporisque virginitas: cuius tuendæ potissimum causâ aiebat se ad Religionem fugere, quasi tutam in arcem. Maldonatus, qui tum Prouinciam pro Edmundo Haio ad comitia Romam profecto moderabatur, iussit cum Præceptore suo, homine Societatis minime amico, cumque necessarijs Patris, qui multi, magnarumque opum Lutetia agebant, communicare consilium: ne quis subornatum, pelletumque illecebris postmodum dicitaret. Quod cum fecisset, neque potuisset ab eis, siue bonam impetrare veniam, siue vllis absterreri suasionibus, aut vinculis retineri, permissus est mense Maio subsistere in Collegio. Post diem quartumdecimum prima probatione exacta cum maximo fructu, editisque virtutis firmissimæ documentis, nescio quid tumere turbarum Maldonatus præsentiscens, nondum Societatis cultu vestitum repetere Patriam, salutare Parentes, ac veniam ab eis reportare sequendæ Societatis iubet. Ille contrà, totus perfusus lacrimis, impensè rogare, ne se in salum conijceret: nunquam id ab suo Parente impetratum iri: præstare id statim facere inuito illo, quod aliquando tandem, nihilo magis volente facturus esset: ei, si fortè Parisios veniret, facturum fatis, ita vt suâ causa nihil detrimenti Societas pateretur. Permoit ea oratione Patres, nec vrgere in præsentia grauius voluerunt, ne animum eius mæstissimum nimio angore conficerent. At postero die Præceptor, qui iam turbulentos ciebat fluctus, ad Collegium accessitò tradunt, ad Parentes, aut quò vellent ducendum. Verùm Franciscus negat se cum Præceptore iurum, aut omnino elaturum è Collegio pedem: conuersusque in Præceptorem, asperè castigatum verbis dimisit, quòd conaretur se ab eo instituto vita auellere, quòd & Christi consilio, & cælesti, ac diuina quadam vi compulsus elegisset. Biduo post Mater iam literis Præceptoris admonita, Parisios venit. Mittitur ad eam Franciscus incomitatus,

96

Ab Academia legibus Nostri eximuntur.

97

Duacensis Sodalitas omnium prima Romanæ Sodalitatis indulgentijs gaudet.

98

Duaci philosophicas disciplinas tradere incipiunt Nostri.

99

Hinc orta lis, atque discordia.

100

Francisci Iannelli ad Religionem uocatio.

101

Eiusdem Indoles.

102

In uocatione constantia.

103
Cum Matre
concertatio.

104
Senatus instan-
tia de remit-
tendo ad pa-
rentes Iannel-
lo.

tatis, atque præmonitus, planè in eam libertatem restitui, quam, antèquam Do-
mum reciperetur, habebat: licere per Patres, de se, arbitrato suo consulere: eos ta-
men eò vergere, vt ad Matrem iret. Mater verò, tametsi furore ardebat, simulato
tamen vultu, verbisque ad fallendum compositis, excepit benignissimè. Id tantùm
auere se ex eo scire dicitans, quo consilio Religiosa Instituta capessuisset, ne quid
leuiter per atatem, & imprudentiam faceret. Ille, vt erat inflammatus ardentissima
in Deum caritate; ita de rebus diuinis, deque æterna salute quærenda disseruit; vt
Matri, multisque magnæ auctoritatis Viris, qui aderant, lacrimas, vel inuitis excuf-
ferit. Intellexit ex ea oratione Mater, si verbis agendum foret, operam se haud du-
biè perdituram. Itaque dolos meditans; laudare Adolescentis animum cœpit: bea-
tum prædicare, cui Deus tam sancta, tamque salutaria consilia iniecisset in men-
tem: nolle se studium eius, quod agnosceret honestissimum, impedire: quin se il-
lum potiùs Deo, Societati que penitus deuouere, in qua, ipsa quoque, si muliebris,
coniugalisque conditio pateretur, atatem agere præoptaret: fidem suam dare, effe-
cturam, vt vellet, nollet Pater, ad optata rediret claustra. Illud vnum pro materno,
paternoque iure petere, vt Patrem inuisat, quem aiebat propterea accurrere Lute-
tiam nequiuisset, quèd eo audito nuncio in periculosum incidisset morbum, ex quo
non posset aliter, quàm viso filio conualescere. Addebat filium alterum, quem habe-
bat, ante paucos dies extinctum: se Parisijs potiùs immorituram, quàm vt sine eo
Domum rediret. Franciscus quanquam ex animi sui simplicitate alios metiens, frau-
dem minimè sentiebat; tamen magna virtute resistebat: contestans nolle se quip-
pian, eorum iniussu spondere, in quorum potestatem se, suamque voluntatem de-
diderat. Redijt itaque ad Collegium toto antemeridiano tempore exacto cum Ma-
tre, cumque ea pransus. Horà post meridiem tertia remittitur, vt cæna quoque
eam consoletur: quod cum fecisset, vellerque Mater apud se ea nocte versari; nullo
modo prohibere potuit, quin raptim ad Collegium reuersus, Maldonati voluntatem
cognosceret: à quo confirmatus, vt Parentem consolaretur; ad eam protinus redit.
Ceterùm dum tanquam in hostico trepidus, & anxius peruigilat, precandòque Deo
insistit; tum dolos, quos parabat Mater, vt per vim carpento impositum auferret,
persentit. Nec mora: proripit se multa iam nocte: ad Collegium euolat, præ gau-
dio, quèd effugium patuisset, exultans, & mirabiliter exclamans: O Pater quàm
callidus, & malignus est mundus: sentio velle mihi meam Matrem imponere: sed
citiùs discerpet me, quàm ad Patrem ducat. Tamen luce prima, audito sacro, & san-
ctissimo Christi corpore suscepto, quia Maldonatus omninò volebat Matronæ satis-
factum; rursus ad eam mittit. At ille novas insidias veritus abdit se, datque è sua
latebra ad Matrem literas. Certum sibi in patriam non reuerti: se è Collegio dimis-
sum visendæ eius causâ, sed noluisse ire, ne abriperetur in Patriam. Decreuisse ad
aliud Societatis Collegium se conferre, quo longiùs ab importunis eius querelis ab-
esset. Hæ literæ in furorem scilicet agram egere feminam. It præceps ad Colle-
gium. Post completa clamoribus, & conuicijs omnia: spargere, quibus desflagabat,
ignes aggressa: Senatores non modò Societati antè infensos, sed amicos quoque,
ac penè omnem Ciuitatem contra eam commouit. Dies confestim dicitur Patribus,
quo die Iannellum in Senatum adducant. Dicta die Senatus conuenit frequentif-
simus, & apparebat mirè nostris esse infensus. Patres permodè adfuerunt, ac ro-
gante primo Præside, vt Iannellum Matri redderent. Responderunt Patres, neque se
habere Iannellum, neque scire vbi terrarum foret, neque videre qua id ratione pos-
sent cognoscere: dum fuit in eorum potestate ter ad Matrem misisse. Quid autem
Mater ab ipsis reposceret, quem neque ipsa, neque quisquam alius tradidisset? Ip-
sum se se, cum sui esset arbitrij, ac iuris, eaque atate, quâ statuere de vitæ posset
genere, vltro in potestatem Patrum dedisse. Ab eis in eam planè iterum liberta-
tem assertum, quam ante aditum Collegium habebat: reique gestæ seriem audiente
Matre narrarunt, petentes vehementer ab Senatu, vt conquiri adolescentem, atque
interrogari iuberet: eius testimonio stare ipsos velle. Hinc aliquantùm sedati Sena-
torum animi sunt. Tamen quia plerique habebant liberos, atque ex humanis legi-
bant;

bant; Senatusconsultum fecere, vt Patres omnem darent operam, vt tertio die Iannellum Senatu fierent. Qua formulâ declarare videbantur, non tam iure adigi eos exhibere Iannellum, quàm aliquid concedendum dolori Matris. Octanum iam diem Adolefcens non apparebat, & tempeſtas inhorreſcebat. Quare ab ijs, apud quos latebat, quanto in discrimine ipſius cauſâ Societatis Collegium verſaretur admonitus; prodit è latebris: Primum Præſidem adit: proficitur ſe eſſe Iannellum, de quo tanta liſ glüſceret: auditum ſibi, quantum innocentibus Patribus exhiberetur moleſtiæ: ſe auctorem eius vnicum fuiſſe, velle & vindicem eſſe. Nunquam ſe, vt Mater ſingebat, pellectum à quopiam è Societate fuiſſe: nunquam retentum vni: nunquam abditum: nunquam perſuaſum, vt fugeret. Quin potiùs multis expreſſiſſe lacrimis, vt Collegio reciperetur: ſapè impulſum, vt ad Patrem iret: ter ad Matrem miſſum. Poſtremò verò fuiſſe, ne ab eâ dolo, quem perſenſerat, circumueniretur. Patres, vbi ille deliteſceret, ignorare, neque vnquam ſcitiſſe: rogare, vt coram Senatu ſiſtatur, quo cauſam per ſe ipſe ſuam defendat. Admiratus Præſes animum adoleſcentis, atque virtutem, reſpondit: Patres non ita multùm à Senatu premi; tamen poſtridie horâ ſeptima matutina cum ijs in Senatum accederet, eaque loqueretur, quæ Spiritus Sanctus ſuppeditaret. Ergo poſtridie in Regiam, vbi Senatus habebatur, inductus, cum vndique nunc in homines Societatis, nunc in illum inaudita contumeliarum genera cauſidici, qui ante fores Regiæ conſiſtebant, magno tumultu iactarent; Franciſcus de propoſito ſuo, deque ſectandâ arcta Conſiliorum Domini via, dicere exorſus; tantâ animi magnitudine, tantoque pietatis ſenſu perorauit; vt obſtupefacti Iudices, & Mater ipſa, quæ propè aderat, & Aduocatus, ac Procurator regijs, qui aduerſabantur acerrimè, penitens obmuteſcerent. Nec poſtremò abſtinuit acri obiurgatione in Matrem. Atque inter cetera. Quid? inquit, Nonne tu ipſa ante paucos dies mihi dixiſti, te non conſentire modò conſilijs meis, ſed vehementer etiam gratulari? Non ne tu ipſa memet Deo, & Societati deuouiſti? Quid à Deo reperis, quod Deo dedicaſti? Si id, quod tuum eſt, quodque aliquando mihi dediſti, quæris; ecce meum corpus: & exporrecto collo, caput, inquit, meum auelle. Vbi cum Iudices interſati, ſeruandum Dei mandatum dicerent, quo iubet Parentibus obedire: Idem, inquit, iubet ſibi magis, quàm Parentibus obediri. At iudicibus, inquirunt, qui à Deo conſtituti ſunt, parère debes. Iudices, reſpondet, à Deo conſtituti ſunt, vt quæ conſentanea ſunt diuinę voluntati iudicent: quod ſi feceritis; nihil repugno. Vobis parendo, parebo Deo. Denique cum vijs tentatis omnibus, nec rationes, nec minę, nec preces procederent; cenſet Senatus eat ad Patrem, vt morigeretur Matri. Hoc perfunctus officio, ſibi, vt libitum fuerit, conſulat. Ad quæ Franciſcus, iturum ſe, ne contra Senatus auctoritatem peccare videatur. Ceterùm neque paterna, aut materna vincula, neque rerum quicquam impeditura ſe, quominus genus vitæ, quod inſtituerat, ſequeretur. In Patriam vbi peruenit, Pater in hæreticis perditè obſirmatus erroribus, omnes admouet machinas, non ſolum vt ab religioſâ diſciplina, ſed omninò ab catholicâ fide remoueat. Eius oræ nobiliſſimos quoſque Hæreticos cum adoleſcente committit ſolo, & quodammodò inermi: ſed diuina manus Luporum in faucibus ouiculam ſuam protexit. Ad hæc verberibus, plagisque ipſemet contudit, in carcere habuit, etiam voluit inuitum matrimonio implicare. Ad extremum cum aſpera in irritum cadere cuncta animaduertit; equo generoſo impoſitum, cum fidâ cuſtodia in loca varia circummiſit, vt terrena dulcedo guſtum caeleſtis extingueret. Ille autem ita ſanctæ paupertati, & Cruci cogitatione, atque animo inter omnes mortalium rerum illecebras inhærebat; vt quanquam facile poſſet cum equo, & pecuniâ, tamen noluerit, niſi pauper, ac pedes fugam capeſſere. Itaque cum aliquando per Urbem inambularet, nihil e domo paternâ ferens; euſtodes, quos ad omnes portas diſpoſuerat Pater, ſurtim elapſus, per occulta, & auia curſum intendit. Non diu latuit ſolicitos Parentes fuga: inſectatorum illicò manum in equis mittunt, qui Diuione eum conſecuti, Carthuſiani Monafterij, quo ſe receperat, præcipuas portas obſident: ſed à Monachis viatico inſtructus; & poſtico per tenebras noctis emiſſus, Pariſios, & rectâ ad Collegium venit. Ingens ad eius conſpectum

105

Ipe Senatores
adit, ſuamque
cauſam peror-
rat.

106

Matrem mode-
ſtè obiurgat,
atque conui-
cit.

107

Patrem ex obe-
dientia, adit, à
quo variè cen-
ſatur.

108

Pedes auſugit.

- conspectum ex ingenti solitudine obortum gaudium Patribus : tamen noluit Maldonatus continuè domum admittere : sed iussit adire Senatum, vt ab eo restitueretur. Ne verò Procurator regius per vim comprehensum ad Parentes remitteret ; placuit Cardinali Lotharingo commendari. Diligenter, ac fenerè Cardinalis explorauit adolescentis animum, solus solum diu versans : tum professus cerè credere se vocationem eius à Deo esse ; Patrisque in eà re non modò non teneri potestate ; sed potiùs debere nullo modo sequi voluntatem ; patrocinium suum pollicitus, Viro nobili tradidit, per quem ad primum Præsidentem, & Procuratorem regium duceretur. Illi cum impensè, quod fecerant, excusarent ; placereque sibi affirmarent Collegio reddi ; eodem die reductus est. Deoque iuuante primò rudimenta posuit, tum ad extremum vsque diem militiam militauit, quæ omni ex parte exordijs adeo præstantibus consentiret. Inter hæc Edmundus Augerius in Castris ad Rupellam (Santonum Portum latinè vocant) summus apud & infimos præclaram posuit operam. Concionabatur frequenter : confessiones excipiebat indefessus : inuisebat ægros : sepeliebat mortuos : pauperum necessitatibus consulebat : nultorum quoque, qui clanculùm fouebant errores, sanabat mentes. Dein vbi Henrico dedita vrbs est, & pax quadam cum seditiosis inita ; eius iussu Augerius Romam Gregorio Pontifici gestarum rerum rationem redditurus, & ad limina Apostolorum, ac Lauretanam Virginem ex itinere, vota quæ initio belli Princeps conceperat, exsoluturus perrexit. Quæ peregrinatione perfunctus ad Bituriges Euangelicâ prædicatione excolendos profectus, magno in Ciuitate pietatis ardore excitato, Collegij quoque, quod pridem expetebatur, studia mirum in modum inflammauit. Non omitam Collegij recens Niuerni instituti præclaram famam. Prætor, & Iudices profitebantur publicos mores ita mutatos, vt multò esset administratio expeditior. At in populo ea de Sociorum sanctitate increbuerat opinio ; depositos vt à Medicis ægros, si quis vellet sanare ; dicerent Patrum precibus commendandos. Præter morem aspera fuit hyems in Hispaniâ : ex eo aliquot Sociorum ex præcipuis properata funera. Madriti pridie Idus Ianuarij Petrus Azebedius, postridie Antonius Araozius extincti : ibidemque paucis post diebus conditus Marcus Valdesius septimo Kalendas Februarij in Oppido Torialone mortuus, dum ad Orepefanum Collegium, quod regebat, è prouinciali conuentu, regreditur vir pius, atque in Italia quoque cum fructu versatus. Azebedius Toletoriundus anno millesimo quingentesimo quinquagesimoquarto Hispali Societati adiunctus est, Collegij eius primitiæ, ceteris disciplinis, atque in primis Humanitate, latinaque & græcâ lingua insignis : sed clarior summisione animi, atque modestiâ : per quas virtutes, licet honoratiorum capax functionum, nunquam nisi Humanitatem, & Eloquentiam doceret : gaudens orationes, & carmina, quæ ipse elaborasset, tradere alijs vtenda, vt plausum à se auerteret, labore contentus. Ac sanè constat non potuisse accidere illi tristius quicquam, atque intolerabilis, quàm si fortè suarum quid laudum audiret. Quin socium impetrasse ab Moderatoribus ferunt, à quo de noxis identidem suis increparetur. Ac ne quando is materiæ inopiam prætenderet ; tradebat ei legendas obiurgationes, quas ipsemet culpis singillatim notatis suâ manu scripserat : interimque dum ille legeret, ipse nixus genibus, relecto capite, magnâ cum pietate, iucunditateque audiebat. Tantùm ab hominum seculi gustu discipulorum Christi discrepant voluntates, tamque diuersis acroamatibus delectantur. Ex hoc sui contemptu iucunda cum diuinitate consortio, & ad eius præsentiam assiduè intenta mens : tum ceteræ virtutes, promptissima obedientia, immensa diuinæ gloriæ propagandæ cupido efflorescebat : quibus factum est, vt Madritum ad docendum, atque ad ordinanda studia aduocatus, quanquam præsensisse ex mutatione cæli, vt in atate iam graui, periculum vitæ dicitur ; tamen nihil moræ obiecerit. Quo in itinere cum Toletum transfret, vnde multos annos abfuerat ; neque visere sororem, neque amicorum quempiam voluit : supervacaneum ratus eos salutare, quibus iamdiu obierat. Demum Madriti cum paucis diebus literarias classes sapientissimè ordinasset, antequam destinatam sibi Magistri sellam inscenderet ; Beatitatis æternæ sedem iniuit. Araozius omnium post Decem, Profef-

109
Edmundi Augerij ad Rupellam labores, & fructus.

110
Bituriges excolit.

111
Niuerni de Sociorum sanctitate præclara opinio.

112
Hispaniæ res.

113
Petri Azebedij summis animi.

114
Ceteræ eiusdem virtutes.

115
Araozij prudentia, & in concionando vis.

Professorum primus, & S. Ignatio cognatione iunctus, in præcipuis fuit statuenda in Hispaniâ Societatis auctoribus. Vis Apostolica in concionando, & prudentia in eo præstantissima, eluxit. Quarum præcipuè merito virtutum, auctoritate in vniuersâ Hispaniâ, & apud Principes gratiâ, quàm potest optari maxima, floruit. Per magna in Societate quoque existimationis fuit. Apud Ioannam Lusitaniæ Principem, & Rodericum Gomez à Syluâ præcipuè valuit: qui cum eius desiderium peregrè talissent; paucis post mensibus pariter necessitati cesserunt. Ioanna cum præclarum de Societate iudicium expressisset verbis in testamento, certum veltigal Madritano legauit Collegio: quo tamen nonnisi trigesimo ferè post anno licuit frui. Placido iam gymnasium Madriti, dissipata superioris anni nube, fruebatur sereno: iamque additis Theologiæ duobus Magistris, & aliquot auditoribus, domestica familia ad numerum quinquagenarium peruenerat, re familiari admodum angustâ. Auxit & Collegij celebritatem, & publicam pietatem Iosephus Ayala, qui ab Hernando Toletano Aragoniæ Prorege grauib; de rebus ad Philippum Regem Barcinone missus, nunquam intermisit varijs in Templis, tantâ frequentia, quantum longo tempore non recordabantur, diuina tractare: Deoque propitio etiam prosperè, cumque Aulæ approbatione, mandata perfecit. Hoc anno Toletanæ Domûs diuturna, & permolesta lis, quam è Prædicatorum Ordine Fratres Cœnobij Sancti Petri Martyris intenderant, tandem absoluta. Ac ne odiosa, & nihil profutura in exemplum refricem; illud satis sit adnotasse, vndè visa est diuina suffragatio intelligi. Cùm Pius Quintus iussisset omnino earum ædium possessione excēdi, renouato Prædicatorum Priuilegio de finium iure; planeque Natalis tum Romæ Vicarius Generalis, & Borgia in Hispaniâ iussissent Socios voluntati Sanctissimi Patris obediēter, & modestè obtemperare, idque illi facere parati essent; Pio ex humanis ablato, Gregorius Tertius decimus successit: qui cum retractari causam iussisset, tandem ritè possessio confirmata est Societati. Hoc item anno effigies Pueri IESV, quam magna dein religione, ac studio populus, nec sine multis diuina præsentie documentis coluit, collocata in Templo. Hanc Maria Elisabetâ, & Agnes Ortiziâ honestissimæ femine donarunt. Cuiusdam suauis ex Sancti Francisci Paulani Religiosis, Melchior Pierrius inclytus Hispali Sculptor duas eiusmodi effigies elaborauerat: quarum alteram, quas dixi, Matronæ Toletano Templo, alteram Complutensi Petrus Manricius Toletanus Canonicus donauit: qui magnæ Vir auctoritatis, iamque natu grandis, hoc eodem anno se Societati adiunxit. Abulensē Collegium duos egregiè de se meritis amisit, P. Ludouicum a Medinâ, qui cùm Bellimarensi Domicilio præesset, Burgis, quò ad Prouincialem Congregationem iuerat, Nono Kalendas Februarij curriculum vite confecit. At in iplo Abulensi Collegio postridie Iduum Septembris Franciscus Gusmanus excessit, homo nobilis, & Canonicus eius Ciuitatis. In Collegium æger delatus, vt postulauerat, quò apud eos vltimum exhalaret spiritum, quos dum viueret singulari pietate, obseruantia, & liberalitate coluerat, & moriens scripsit hæredes: ibidem honorificè est conditus, magno Ciuium omnium, ac Pauperum maximè iuctu. Nam quanquam non ampliùs mille nummùm aureorum annuo explebat censu; tamen eam in cultu sui corporis, in victu, in domesticis ministris parsimoniam adhibebat; atque eius ita rem tuebatur, cumulabatque Deus: vt vnicum esset pauperum omnium perfugium. Testati sunt Medici, vno duntaxat anno, cùm feruerent in Vrbe graues morbi; trecentas triginta octo Pauperum familias, in quarum plerisque seni, septeniue iacebant, eius impensâ curatas. Et quamuis pestiferum esset malum; neminem tamen ex ijs, quos curandos ipse susceperat, præter anum, quam moribundam repererat, excessisse. Cognita eius pietas magis est, vbi cœpit desiderari: tum & laus percubuit: & aliquot viri nobiles excitati, qui sancta eius cœpta prosequerentur, maximè P. Balthazaris Aluarij studio, sub cuius disciplinâ Canonicus tantum profecerat. Cæsaraugustâ missus in Insulam Inixam (olim Ebissum) Raphaël Pellegrinus, cum duobus Socijs, egregias Insulanis tradendâ in primis catechesi commoditates attulit. Pari euentu per maioris Balearis Pagos, & Villas P. Ioannes Cussola, qui & sancta Crux, & P. Ioannes Lopez peregrinati.

116

Ioanna Lusitaniæ Princeps, certum veltigal Madritano Collegio legat.

117

Iosephus Ayala magna frequentia diuina tractat.

118

Toletanæ Domus lis cum Fratribus ex Ordine Prædicatorum absoluta.

119

Effigies Pueri Iesu magna populi religione in Templo collocatur, & donatur.

120

Ludouici a Medinâ obitus.

121

Franciscus Gusmanus in Abulensi Collegio moriens Nostros hæredes instituit.

122

Eius amor in pauperes.

123

Raphaël Pellegri, Ioannis Cussola & Ioannis Lopez Missiones.

- 124**
Bracaren-
Collegij fru-
ctus, & eorum
causa Archie-
piscopi beneuo-
lentiã.
- In Lusitaniã, tametsi res rectè ubique procedebant, Bracarenfis tamen Collegij in Vrbe, Agroque eminere videbatur culturæ felicitas. Haud modica eius causa Archiepiscopi benevolentia, & præclara existimatio Sociorum: quorum operã vetus inter ipsummet, atque Clerum dissidium cum vniuersæ gratulatione Ciuitatis componi permisit. Ea passim per Diocesim fama vagabatur, sicubi non vulgari remedio afflicta pias opus haberet, eo mitterentur Patres. Et planè, diuina aspirante gratiã, affirmabant experimenta famam. In Vrbe Portus cepta noui Collegij adificatio tertio decimo Kalendas Septembris, celeberrima supplicatione vltro ducta ab Ciuitate, Clero, & Religiosis Familijs. Nec solum gratulatione, publicaque hilaritate; sed etiam liberali ad impensam pecuniæ collatione, gratam sibi accidere Societatis operam Ciues declararunt. Suis ex Collegijs Funchale, & Angræ positis, in Insulã Materia, & Tertiã extitit fructus: multo tamen maximum retulit ex Angrensi Collegio profectus vicinas in Insulas Petrus Gomius cum Socio Catechista. Ad Insulam, quam Gratiôsã vocant, sat honestis frequentem accolis primo cursu delati, planè deformatam atque horridam multiplici vitiorum genere inuenerunt. Cuncta habebant inimicitia: rara Domus, cui non cum aliã quapiam inueteratum & graue dissidium. Super quã re institutã oratione Gomius ita propitium habuit Numen; vt mediã in dictione commoti Auditores primò in gemitus, communemque complorationem erumperent: tum suos quisque agressti in turba querere inimicos, & mutuos ruerent in amplexus, ac positis humi genibus veniam vicissim precarentur. Strepebat pulcherrimo tumultu Templum; idem ardor viros, idem fãminas habebat. Nec primo impetu sancta flamma euauit: sed egressi mox Templo, tanquam diuino perciti æstro, querebant sibi offensos, palãque in compitis ad pedes eorum abiecti pacem posebant. Inter quos vnus excelluit, Vir admodum honesti generis: qui etsi iniuriam non fecerat, sed acceperat; tamen vltro conuenit aduersarium, ac veniam suppliciter rogans, solum, quodille calcarat, palã osculari sustinuit. Haud interim minùs prosperè aduersus cetera vitia Christi Athleta depugnauit. Negociationes iniustas, & iniqua lucra dissoluit, magnã vi pecuniæ ad iustos Dominos reuoluta: vt fuerit, qui cum longè, ac latè equitatem violasset, diuino tactus spiritu copiosum argentum circumterens, Insulam circumiret, suum cuique vltro restituens, non minore curã, quã ad lucra discurretur. Et quia cum vitijs fecunda eorum parens recti, prauique dominabatur inscitia; præter conciones, instituit Pater quotidie disputationem super Diuinis Præceptis: eo profectu; vt tum primùm videretur sibi gens aliquid præter nomen Christiani habere. Iam facilè intelligitur, quã sacrum Confessionis tribunal ambiret frequentia: vbi Pater distributis temporibus, diurna expiandis fãminis, nocturna viris tribuebat. Postremò, quò quasi solum perpurgatum sentibus conseruaret, fecundaretque; præter alia, Sancti Rosarij, cuius nulla erat ibi memoria, explicatã ratione eius cum fructu vsurpandi, consuetudinem induxit. Quã breuè totam impleuit Insulam: vt summi, infimi, viri, fãminæ, pastores etiam per agros suis incederent ornatu Rosarijs. Rebus hoc pacto in Gratiôsã compositis, ad Insulam, quam Fayalem vocant, transgreditur. Percurrere ipse Pagos: è Pagis haud minore motu cateruatim multarum spatio leucarum concurrere Insulani ad eum. Odiã, iniusta negotia, vitia alia non absimili euentu, atque in Gratiôsã, sublata. Verùm Confessiones cum excipere vnus cunctas nequirer; plerisque à prima ætate reordientibus, eam rationem iniuit; vt nobiliores, & quibus facultas adesset, Angram mitteret in Collegio audiendos: tenuioribus aures ipse præberet. Multum quoque Clericis attulit adiuuenti explicatione Conscientiã Casuum, cui & Cœnobij Sancti Francisci Custos vniuersis cum suis Fratribus semper interfuit. Indè ad Insulam Picum, & Sancti Georgij breuiter excurrit: anno insequenti eas, quò iam perigrinationis huiusce tempus exibat, accuratiùs reuifurus. Nulli hoc anno in Indiam nauigarunt è Societate: sed iam insignem manum, cum quã anno insequenti discessit, destinatus, vt supra retulit, Visitator Alexander Valignanus cogebat. Ceterùm eam Prouinciã grauiores in dies premebant angustia. Sublato superiore anno Antonio Quadrio Prouincia-

li, suffectum ei memorauimus Franciscum Rodericum, quem post anni ferè morbum mors etiam abstulit decimo quinto Kalendas Octobris. Tum perspecta Prouinciæ difficultas. Nam cum Prouincialem quamprimum sublitui res postulerent, quatuor tantum ad id munus per Societatis leges idonei, vt quatuor professi Vota, putabantur superesse, Emmanuel Texeira Rector Cocinensis, Consaluus Aluarius Visitator, eiusque socius Emmanuel Lopus, & Franciscus Capralius: sed is in Iaponia aberat amplius anni distans itinere. Ibidem credebantur esse Visitator & Socius, non cognito naufragio, per quod in Cælum, vt infra dicam, abierant. Ita factum est, vt vnus in India restaret Emmanuel Texeira necessariò legendus, par ille quidem muneris, iamque tertium ac vigesimum annum cum laude agens in eo tractu. Sed præterquam quod necessitas illa erat ingrata; facillè potuit euenire, vt ceteris religiosi Viri ornamentis abundans, rerum gerendarum, & prudentiæ dono careret. Quas qui consideret angustias, animaduertet admiranda diuinæ prouidentia consilia. Deus enim (haud dubiè Deus) cuius oculis cuncta terrarum subiacent spatia, impellebat Euerardum tantæ calamitatis ignarum, vt tam copiosum in Europa, tamque eximiorum hominum compararet auxilium, delecto Visitatore Valignano: qui deinde amplius triginta annorum spatio, vsque eò res Societatis, & fidei Oriente toto promouit. Optimus ille Pater, qui aduersa in medicamentum attemperat, dum plagam illic inferebat, hic præparabat remedia, nostram erigens in Cælum fiduciam, quamque curæ sibi sit, acceptumque conuertendarum ad fidem illarum Gentium opus ostendens. Interim Indiæ Patres trium Votorum professi ex toto tractu ab Vrbe Dio ad Commorini Promontorium de orbitate Prouinciæ ab Ioanne Brauo Goani Collegij Rectore admoniti, vel Goam profecti, vel si legitime distinerentur, suffragio misso, pridie Nonas Decembris, eodemprorsus die, quo superiore anno Rodericum suffecerant, Texeiram Prouincialem renunciant. Sic enim ex facultate ijs oris à Paulo tertio concessa Præpositum deligendi, nominandum potius, quam Proprouincialem putarunt, Emmanuel præter lacrimas, quas multas cum renunciatus est fudit, memor Christi vocis: Qui maior est vestrum erit Minister vester: cum se priùs in publico acri flagello verberasset; veniam culpæ, & auxilium orationum ad sarcinam nouam ferendam præcatus, accumbentibus ad mensam Socijs pedes exosculatur: tum in Cœnaculo, & Culina ministrat: eo efficaciore exemplo; quod verum erat, & cum cetera eius vita congruens. Sed reddenda est sua Francisco Roderico, quem sublatum dixi, iusta commendatio ad Posteris. Duodeuiginti annos sic res promouit Christianas in India, præsertim in Vrbe, & Insula Goa; vt inter primos fidei eius oræ Auctores merito numeretur. Fuit semper constanter nouellæ Christi soboli, & patrociniū commodauit aduersus omnes veterum Christianorum iniurias. Præfuit, & cum laude, Goano Collegio, nisi quoddam valetudo aduersa non permittebat documentis præire superioribus. Didacus quoque Magallianus multis rebus in Molucarum Insulis latè gestis, contracto ex ærumnis morbo, cum ad curationem Goam venisset, non caducam, sed æternam à Deo salutem consecutus est. Accessit Balthasar Arauisus frater Coadiutor, specimen nobile humilitatis, obedientiæ, caritatis erga omnes, qui negotiorum Collegij causâ in Iustitiam venerat: tum Aluarus Phiallus, qui octauum iam annum spectabili lenitate, exemplo, animique sui tranquillitate prima literarum elementa pueros docebat: præterea Petrus Dinis, qui relicto tum seculo, cum maximè habebat secundum, inter Salfettanæ Ecclesiæ primos fundatores, in euerendis Idolis operâ egregiè posita, tandem Pagum, quem curabat, totum ad Christum adduxerat, plus quingentis baptismo recens Iustratis. Cognito eius obitu, tanta vis lacrimarum, & comploratio consecuta est in filijs, quos Christo pepererat; vt tribus continenter diebus, ac noctibus, gemitu, eiulatuque Pagus totus strepuerit. Inter hæc funera quanquam annus valetudini fuit infestus, tamen intermissa antè, propter calamitates publicas obsessæ Urbis, & pestilentia, fidei propagatio repetita est. Maximèque in Salfettis profectum, Nam super ducentos quinquaginta in Collegio Goano caelesti vnda perfusos; in Sanctorum Philippi, & Iacobi Ecclesia, quæ in Pago Curtali prima occurrit, Goà in Salfettas euntibus, trecenti viginti:

133

Franciscus Rodericus Goæ Prouincialis moritur.

134

Emmanuel Texeira Goæ Prouincialis renunciatus eximia animi demissionis documenta exhibet.

135

Franciscus Roderici commendatio.

136

Didacus Magallianus moritur.

137

Petri Dinis in idololatriæ ad Christum traducendis egregia opera.

138
Ethnici complures ad Christum traducti.

139
Gasparus Pais auctor iuandis proximis.

140
Ægrotus ministrat.

141
Zamorinus Malabarum Rex Sancti Iacobi patrocinio vincitur.

142
Ora Piscaria bellicis motibus turbatur.

viginti : In Ecclesia Sancti Andreae ad Pagum Murmuganum, quingenti septuaginta septem : In Ecclesia Sancti Spiritus ad Marganum plus septingenti : in quibus & Salfetarum omnium Gonzares Maximus (nomen id potestatis). In Sancta Crucis ad Pagum Bernam, quadringenti abluti, magnâ vbiq;uere ceremonia : quam intercedum Prorex Antonius Noronia, & Inquisitor, aliâq;ue illustres personæ cohonestarunt, multis residuis Cathecumenis, quos vestium inopia remorabatur, nolentes, pro recepto iam more, in Ethnico vestitu, sed tantum Lusitanico habitu ad sacrum fontem accedere. His circa Goam consignatis accessere mille sexcenti in Bazainensi Collegio : totidem ferè partim Coulani, partim Cocini. Hic Gaspar Pais non Sacerdos, sed caritate, labore, industriâ eminens, amplificandæ Ecclesiæ insistebat. Ille nouum Christi populum ab Ethnicorum vexatione protegebat, instituebat in fide, subleuabat in egestate, curabat in morbis. Ac nuper diffusis pestiferis in Pago Palurgeni pustulis quæ tum ob fœditatem mali horrendam, tum ob contagij periculum ab morbidis, quamuis carissimos, & coniunctissimos auertebat; aderat Gaspar omnibus, non minore Ethnicorum, quam Christianorum admiratione, medicamenta præbens, sanguinem minuens, præparans cibos, consolans, & erigens ad spem, fiduciamque diuinam: cuncta Patris, Pastoris, Medici, famuli munera obiens: hoc alacrius, quod non rarè in Tyronibus illis veteranæ virtutis facta spectabat: vt cum aliquando ad Porcaense Regnum tendens ad Arelum christianum, (Arelos appellant homines dignitate eminentiores, Comitibus ferè nostratibus similes) quem ægrotum cognouit, flexo itinere, animam propè agentem reperit, ac reculantem carnes attingere, quod Sabbatum esset. Sed cum ipse explicasset Sanctæ Matris Ecclesiæ in ea necessitate indulgentiam, & præparasset escas, & alia addidisset præsidia; extra periculum reliquit. Hæc Gasparis officia quo æquum erat amore excipiebant Indi: eoque factum est, vt multum ad victoriam quoque contra Zamorinum contulerit. Ingenti cum exercitu Cocinensium fines ingressus Zamorinus Malabarum Rex, Castra ad Cranganorem posuerat, Arcem Lusitanorum, vt fama erat, occupaturus. Cui obuiam facti Rex Cocinensis, & Ioannes Fonseca Lusitanus Præfectus, in terris Marganati constitere: vbi sæpè inter se Reges antè confixerant. Vtrinque supra Regum tentoria elatis in hasta galeris, signo militibus, ne tela eò conijcerent, cum veteri more sancta vicissim Tabernacula Imperatorum habeantur. Committitur pugna: inque multos dies pro mollitie gentis continuatur, quoad fugâ tandem Zamorinus secessit. Aderat cum Lusitano milite Sacerdos è Societate. Suos Indos non deseruerat Gaspar: in quo tantum illi reponebant momentum; vt dimidium virium, si fortè abiret, decessurum dicerent. Iam Sancti Iacobi nomen, quàm & ipsis esset religiosum Ethnicis, illud in Vrbe ostendit. Arma tractandi Magistrum (Guripos Indi appellant id professos magistrum, inclytum inter eos, & à Parentibus permanens ad Posteris) alter magnæ in armis famæ ad singulare certamen coram Rege cum prouocasset, Rexque eis præfens ipse cum nobilitate spectaturus arenam destinasset; Guripus ad Sancti Iacobi patrocinium confugit, vicinum se ei habitasse contestans: & pueros adduxit, qui quoties aduersarius irrueret, Sanctum Iacobum inclamarent. Ita factum est, vt quamuis Prouocator non arte solùm ac vi, sed etiam beneficij multis armatus in arenam descendisset; victoria à Guripo staret, aucto inter Ethnicos, Christianosque Sancti Iacobi cultu. Magnum ad rem christianam factum momentum est Procaensi in Regno Arelo restituto totius maritimæ plagæ Domino: qui tertio ab hinc anno, quod fidem suscepisset, ditone spoliatus ab Rege, exilium, & paupertatem cum vxore, & filijs pro Christo constantissimè tolerabat. Ioannes Fonseca in eò restituendo fideliter laborauit: cuius, ac ceterorum rectè factorum mox præmium recepturus è vita sublatus est. Ora Piscaria tertium iam annum coortis in piscatione gemmarum inter Christianos Parauas, & Careas motibus turbabatur. Sed multò fuit maius periculum ex coorto cum Ethnicis bello, ob iniurias vltro citroque religiosi rebus oblatas: quibus cum venissent in auxilium Mauri, & Christiani grauissimè premerentur; præstò fuit diuina clementia, sparso rumore Mauris tendi insidias ab Ethnicis, quorum in auxilium venerant. Quo metu ad suas Mauri regressi ter-

ras, Nostros periculo liberarunt. At in Molucis res tum Lusitana, tum, quod iis locis proximum est, Christiana, in discrimen supremum venerat, perseverantibus bellis, inualescentibus hostibus, christianosque propugnatores arumnis, fame, vi, in dies carpentibus. Inter quos etiam Pater Hieronymus Olmedus hostium manu sagittis confixus interiit. Nec vllum interim idoneum ex India submittebatur auxilium, quod quidem ut curaret, tandem Pater quoque Marcus Prancudus Goam aduenerat. Sed Goæ item res arctæ erant, cum expeditio in Insulam Somatram compararetur; quam quia Prorex adhuc distulerat, eum Sebastianus ab administratione summovit. His successibus, tanquam corroborasset audaciam Dæmon, nusquam quiescebat, nusquam desistebat religionis sanctæ progressui sese opponere. Atque, ut sunt iudicia Dei abyssus multa; ingens ab Iaponiâ auxilium interuertit. Octo, non plures Sacerdotes tota habebat Iaponia, cum latissimè sparsi Christiani, cultoribus animarum, & Sacramentorum administris carerent: præterquamquod retardabatur operum inopiâ Euangelij cursus. Consalvus Alnarius Visitator, postquam res in India composuerat, & in Macaensî Sede ad Sinarum fines primarum literarum scholam instituerat, cursu in Iaponiam intento, tres egregios Sacerdotes Ioannem Vellium, Didacum Ferdinandum, Antonium Nunnium, opportunum supplementum ducens, in conspectu Portus cum ijs, & Emmanuele Lopio suo Socio tempestate periit. Duodecimo Kalendaris Augusti sereno Cælo, violentissimus turbo coortus, qui in terra magnas edidit strages, Nauium, in qua vehebatur, duabus fermè horis demersit, iacturâ maxima. Nam ad hominum capita septingenta; merces pretio sexcentorum millium aureorum nummum amissæ. Vnus dumtaxat Nauta Maurus euasit, qui altero die in Malacensè Nauigium natatu incidit: ex quo, simulque ex eiectis ad littus naufragij reliquijs, & cadaueribus cognita est calamitas. Ibant Patres quemcumque in casum parati, ac præsertim Consalvus, ut hæc ostendunt sub protectionem Macao ad Patrem Generalem scripta. Omnes, inquit, mihi denunciant, protectionem Iaponicam ob Cælum frigidius mihi periculosam, præsertim ob inualetudinem, quâ super ceteras aliquot iam mensibus ex continuo lateris dolore confictor, adeoque infirmarum sum virium, vix ut pedibus ad sacrificandum insistam: tamen Obedientiæ vi confirmatus pergo, ac preparatus ad id, quod Domino placitum fuerit, præcipuum ex ijs verbis, quæ ad me tua Paternitas scripsit solatium capiens: si eneniret, ut in incæpto morerer, non fore malè positam vitam. Sanè iam ob perpetuos illos dolores, tam parum præsentibus bonis commoueor; ut ipsa, quæ tantum contra interitum pugnat natura, multam iam vitam nequaquam requirat. Hinc apparet, quàm suauiter Dominus Deus famulos suos ad migrationem pareat. Erat Consalvus Lusitanus ex Villâ vitiosa, anno millesimo quingentesimo quadagesimo nono ineunte in Societatem admissus. Diu in religiosis officijs, præsertim in Tyronibus instituendis cum pietatis, & prudentiæ laude exercitus. In Indiam Visitator missus, ita rem suscepit; ut quadragenario maior disceret cantum, quo maiore cum ceremoniâ ad nouæ Ecclesiæ maiestatem sacris operaretur. Socius eius Emmanuel eodem sæculi anno quadagesimo nono in Societatem se dedit spe Indicæ protectionis: cum alioqui interno instinctu ad religiosam vitam inuitatus, ad alias magis omnes, quàm ad hanc, propendèret familias. Vir erat & ipse spectatæ virtutis, & prudentiæ, & animarum salutis appetentissimus. Quem Euerardus arcanis literis Valignano Visitatori, si quid humanitus ei eueniret, primo loco suffecerat. Tanto auxilio interuerso: simulque amissâ totius anni annona, ad alimenta Sociorum, & Ecclesiarum instrumenta, quæ aduehebantur ex India, cum Rex Bungenfis vltro obtulisset quicquid pecuniæ ad id opus foret; Patres contendendo acriter vires, conati sunt aliquâ ex parte numerum supplere. Pater Franciscus Capralis, conscripto Iaponicè catechismo, in quo non modò christiana explicabat dogmata; sed etiam Ioannis Facatensis doctissimi antea Bonzij adiutus operâ cunctas Iaponicas euerterebat sectas; ex Regno Figeni peregrinationem rursus Meacum vsque suscepit. Cocinoco vna cum Ioanne Iaponio de Societate, septimo Idus Septembris profectus, Ximabaram venit: vbi iam triennio antè cæperant christiana sacra restitui: inde Tacaxim

Hist. Soc. Iesu Tom. 4.

D

mari,

143

In Molucis Religio periclitatur.

144

Hieronymus Olmedus sagittis confixus interiit.

145

Operum inopiâ Euangelij cursus in Iaponia retardatur.

146

Milli supplementi naufragium.

147

Consalvi Alnarij in expeditionis Iaponicæ periculis obedientia.

148

Eiusdem patriæ ac muneris in Societate.

149

Emmanuelis Lopij virtutes.

150

Francisci Capralis laboriosa itinera.

mari, post terreno itinere in Bungum, non sine periculo, ob infesta latrocinij itinera: cum Finguentis oræ accolæ fauissimi inter Iaponicos haberentur, qui, vel ut sola detraherent vestimenta, homines necent. Cutamentibus ex itinere salutatis Funaium attigit: Vbi Pater Ioannes Baptista Ferrariensis sedem habebat. Hic transactis est sententia, cum Prætor Facatenſi, quæ cupiebat; ipſe, & Ioannes Iaponius Euangelium vbique promulgantes, recreatis ex itinere Christianis, quos

151
Facata Cosmus
nobilis Chri-
stianus sacram
ædem, ac do-
micilium Pa-
tribus exci-
piendis extruit.

152
Ethnicorum in
Christianos
conspiratio.

153
Capralis, & Io-
annes Aman-
gucium ve-
niunt, & ex-
colunt.

154
Catharinæ à
Miano pietas.

155
Ethnicus ad
Christum con-
uersi, & sacra
ædes excitata.

156
Quidam duo-
rum dierum i-
tinere Baptismi
causa aduenit.

157
Matthæi Viri
simplicis in
Ethnicis edo-
cendis indu-
stria.

passim reperere multos annos Magistro delitutos, & aliquot præterea baptizatis, Facatam venere. Iam noua Vrbs stabat admodum frequens: & Cosmus nobilis Christianus sacram ædem, ac domicilium Patribus excipiendis extruxerat. Facatæ mentem subsistunt repurgandis Christianis, Idololatriæ ad religionem inuitandis: ex quibus triginta participes diuinæ lucis effecti, non sine aliquo patientiæ lucro. Bonziorum, ut ferebatur inductu, per speciem diuini verbi audiendi, ad octoginta Ethnici conspiratione inita, ad sacram ædem venerunt. Post concionem ex condito, tanquam minimè sibi foret satisfactum, strepere, & vociferari, & inuocare Amydam, nempe eâ arte, ut Christianis aliquid mouentibus, per occasiorem cuncta vastarent. Sed admoniti Christiani à Patribus, ut patienter contumeliam ferrent, coniurati nil ultra clamores, & tumultum in præsens ausi, tantum insequenti nocte obiectum domui murum, ac portam deiecerunt. Capralis, & Ioannes Facata Amangucium pergunt, ubi ex Iaponicæ Ecclesiæ primitiis aliquot Christiani degebant à Sancto Xauerio initiati; annum iam propè vigesimum nullo de Societate conspecto, quo auidius, latiusque excepti. Ad Urbem appropinquantes, cum fama præcurrisset, obuios ad quatuor leucas aliquot habuere, ac subinde alios lætitiæ plenos, ac lacrimarum. Supererant partim in Vrbe, partim in vicinis circa Villis Fideles numero fermè trecenti, qui tandiu cultore delituti, nil penè præter voluntatem integram conseruarant. At eâ auditate diuinum verbum excipiebant, tanquam collectam ex longo famem saturaturi. Catharinæ à Miano Ethnicis iuxta & Christianis in sanctitatis opinione eminebat ardor. Hæc erat anus octogenaria in Pago Miano degens, tribus ab Vrbe passuum millibus: ubi ad centum alumnos Ecclesiæ Sanctæ pijs monitis, & exemplis ipsa genuerat. Tempestas erat hiberna, & frigora ingentia, cum inter Iaponias Amanguciana plaga perfrigida sit. Cumque Pater Capralis non nihil ab se præstitum putaret, quod ea Cæli inclementia noctu surrexisset ad preces, ut ipsemet scribit; ecce Catharina trium millium passuum itinere confecto, gelido flumine bis tranato, solo niue operto, & multa sæpè tum ipsum labente, ante lucem apparebat, ut Sacro, quod diluculo fiebat, non festis modò diebus, sed & operosis quotidie interesset. Noti, quòd ante lucem properaret, deterrebant metu luporum: sed ipsa, nil timendum aiebat ad Sacrificium Sacrosanctum eunti. Eadem, ante restitutam Amangucij sacram ædem, Dominicis diebus ad orationem pergebat in eum locum, ubi olim ea steterat: atque ut intelligas, quâ in diuino obsequio animi liberalitate, nobilitateque uleretur; quæsiuit ex P. Caprali, num peccatum foret nocte somnum repetere post orationem. Nam cum ipsa lassitudo interdum ad modicam quietem adigeret; verebatur ne parum humanum esset, ac pium, posteaquam ad orationem quamlibet multa nocte surrexisset, à congressu diuino rursus somnum admittere. In Vrbe centum septuaginta duo ad Christianos additi: duo & quadraginta in Pago Catharinæ Miano, sacra edicula hîc quoque ex paleâ, & canna palustri excitata. Quidam duorum dierum itinere baptisimi causâ aduenit: cuius amorem nouem ante annis ex Matthæi sermone conceperat. Matthæus Vir bonus erat, ac simplex è Xauerij Christianis, qui per Pagos venalia circumferens vtenfilia quadam minuta, acus, pectines, & similia his, religionem pariter Christi disseminabat: admonens homines, ut Patres conuenirent: interim nonnisi vnum Deum colerent: quodque rectum suaderet conscientia, facerent: quod secus, vitarent. Nam se nihil amplius scire: & is diligentius edoctus multo exinde vlui fuit. Doctior erat, & acer bonus cæcus Tobias, qui circumiens emendicans, ac lyrâ gentis more non inueniunt è canens: aditumque inde ad Proceres quoque habens; Bonzios ipsos animosè laceſcebat. Et ferunt Bonzios, cum certamen sustinere ipsi nequirent, Nationem Venefico-

Veneficorum, Iamabuxos nominant, Dæmonum assuetos congressibus, incitasse, ut certamine cum cæco suscepto, si aliter non succedat, Dæmonibus in eum immif-
 sis victoriam extorqueant. Nec abnuere Iamabuxi: victique facile differendo, pal-
 lām magicas artes aggrediuntur, audiente, ac ridente cæco: nec quicquam posse
 ea monitra aduersus Christianos prædicante: cum repente ipsomet Iamabuxos tre-
 mor horrificus occupat. Et iam haud dubiè Dæmones innadebant, nisi ad Tobia pe-
 des prostrati veniam facti postulassent, nil in posterum tale commissuros polliciti.
 Ex hac hominum indole renascens Amanguciana Ecclesia ad exitum vsque anni Ca-
 pralium tenuit, acceptis à Nobunanga literis, in quibus de misso ad se Clypeo gra-
 tes agebat. Sed nulli vsquam tot, tamque varijs agitantur fluctibus Eurypi, quot per
 id tempus iactabatur motibus Meacense Imperium. Organtino apud Sangam de-
 gente, præsertim ad solennia maioris Hebdomadæ, & Paschæ, cum ex finitimis eò
 locis Christiani conuenirent, Meaci Aloysius Froës diuinam rem procurabat. Huc
 inter cæteros sancta Hebdomadâ è Regno Voari aduenere quatuor Christiani cum
 Constantino, qui statim Templum ingressi, prostratique, ac soluti in gemitus, ac
 lacrimas, cunctos vehementer commouerunt. Constantinus instruxerat comites,
 & baptizarat. Nam in Oppido Fanamasa, cum alij deessent Magistri, prædicabat
 sanctam Fidem, disputabat cum Bonzijs, & humilitate, fideique præstantiâ cunctos
 superabat, baptizabat quos erudierat, sepeliebat mortuos. Oratorio etiam Domi suæ
 excitato conuocabat fideles ad preces: cuncta demum Viri optimi, multa seduli
 Pastoris ita obibat munia; ut ibi Christianos Constantini discipulos appellarent.
 Commodum Paschalibus solennibus aduersus quemcumque casum Christiani sese
 munierant, cum omnia cæpta turbari. Nobunanga, post restitutum Cubosamam,
 identidem suis è Regnis vel per se, vel per Legatos reuisebat Meacenses res: tan-
 quam ius, aut certè patrociniū obtineret. Tandem siue occasionem quærens, siue
 studio superuacuo boni publici, perperam administrari Imperium iactans, certa
 mittit capita ad Cubosamam, in quibus administrationem corrigeret. Non deerant
 Nobunangæ osores, vel qui agrè ferrent ad eò illi obnoxium Cubosamam, quod ip-
 sis quoque eò minus loci relinqueretur, quod ille plus occuparet. Horum vocibus
 priuatarum rationum studio, quid in commune expediat, ut sæpè vsu venit, minus
 aduerentium, instinctus Cubosama, iussa Nobunangæ detrectans, bellum præop-
 rat. Diditur continuò rumor in Vrbe, adesse Nobunangam, & miserabilis ex vano
 metu oritur tumultus: ut aliquando etiam totam noctem clamore edito à latronibus,
 adesse hostem, quod impuniùs ipsi prædarentur, omnia inanis terror permiscuerit.
 Ceterum Cubosama inito federe cum fratris sui interfectoribus, cum Sotao San-
 nixu, Mioxindono, Bonzio Vocazensi, & alijs potentibus, hos inter populi terrores
 agebat propè securus: eò præsertim quod Bonzius Vocazensis Xinguen Cainocuni
 Rex, Regnis aliquot ex ora Bandoénsi, ac postremò Totomi, & Micanæ occupatis,
 in Nobunangam tendebat. Hic cum suum Parentem deiecisset è Regno, ac filium
 maximum squallore carceris enecasset, abrafo vertice se Bonzium fecerat: postea
 Parricidia profrens Iaponicarum legum custodia Xacam ipsum velle supergredi, ter
 in die Idolis sacrificans, ac sexcentos ad eam rem Bonzios in exercitu ducens.
 Hanc vitæ viam, ac sectam sequens Nobunangæ eo nomine erat infestus: quod is
 planè contrariam sequebatur. Figenoiamæ Monasteria, & Sacomoti Fana euerterat:
 Bonzijs vbique spoliatis veſtigalia eorum transferebat ad milites: irridebat Iaponios
 Deos, se se ferens Fotoquium viuum multò potiorem lapideis: ad quem cum Bon-
 zius Xinguen literas quoque dedisset, cum hac inscriptione: Summus in stirpe Re-
 gum Tendaxiorum, ac religiosissimus Xinguen. Ille respondit: Regnator Dæmo-
 num, Sectarum impugnator Nobunanga. Hos tam diuersis ingenijs committebat
 inter se Numen verum: ut inter ea certamina lux veritatis emicaret: cæci que mor-
 tales ab inani superstitione animos ad religionem veram conuerterent: præsertim
 dum Nobunanga tantus Deorum contemptor, tantum crevit. Igitur Cubosama
 sciens Nobunangæ Regnis imminere Xinguem; de sua socordia aduersarium prom-
 ptissimum metiens, nunquam putasset fore, ut ille in Meacum eo rerum articulo
 veniret: cum repente prægressus celeritate famam, cum exercitu non magno, sed

158

Insignis de Ve-
neficis victoria
à cæco Tobia
relata.

159

Meacensis Im-
perij motus
bellici.

160
Ioannis Naito-
doni religio.

robusto conspicitur. Summa in Vrbe trepidatio, haud paulò maior ex re, quàm nu-
per fuerat ex rumore. Ioannes Naitodonus ex Regno Tambæ in auxilium Cubosa-
mæ venerat cum quadringentis equitibus, peditibus mille sexcentis. Cruces in insi-
gnibus, I E S V nomen latè emicans in clypeo gestans: inque iurandâ fide; se vnum
venerari Deum Cæli; terræque Procreatorem professus, non nisi christiano ritu iur-
iurandum conceperat. Venerat dehinc ad Ecclesiam, acceptoque libello noxarum
monitore Confessionem peregerat. Is, cum adfuit Nobunanga, in primis curarum
habuit res Ecclesiæ tutari, missis, qui asportarent in Tambam. P. Aloysius trepidè
compositis rebus, partim etiam in horto defossis, quia si direptioni Vrbs tradere-
tur, in odio Bonziorum, in auaritia, & licentia militari summè periclitabatur; ip-
so die Ascensûs in Cælum Christi, pauculis Christianis, Cosmo in primis, & Anto-
nio comitantibus, Vrbe excessit. Quo die Nobunanga ad Meaci progressus mœnia,
edicto proposito capitali, si quis militum suorum in Urbem irrumperet; octo, qui
id ausi erant, obruncat. Cubosam cum Ioanne Naitodono, ac militari multitudi-
ne in Arcem se receperat. Ciues in circumiecta oppida, ac Villas, impuberes, fi-
lios, mulieres, pretiosissima queque rerum summouerant, rati hostem haud dubiè
ferro, igni, rapina in Urbem defazitutum. Federatorum Cubosamæ nemo ausus
in conspectum Nobunangæ venire: tantus in nomine eius Viri terror inerat. Qui,
quò honestius sanitiam exerceret; primùm allegasse homines ad Cubum de pace:
& cum pertinax allatum esset responsum; illacrimasse dicitur, quòd cogeret af-
periora tentare: ac protinus in omnem circa agrum, ad ternas, quaternasue leu-
cas septem cum singulis agminibus Duces dimittit, vt populentur, incendant, perua-
stent omnia, Villas, Cœnobia, Oppida. Strages maxima, præda immensa fit, cum
res, pueri, feminae, quæ ex Vrbe sumnota dixi, vel igni perirent, vel venirent in

161
Nonaginta
Oppida vno
die comburun-
tur.

Oppida, quadringentiarum, quingentarumque familiarum, præter minora innumera,
vno die igni consumpta: nonnulla calamitatem pretio redemerunt. Hic Ciuitas
haud dolore magis rerum, carorumque in agro pereuntium perculsa, quàm impen-
dentis in horas sibi tempestatis concussa metu, cœpit Nobunangæ animum tentare
pecuniâ. Duæ veluti Vrbes Meacum conflant: quarum alteri inferior Meacus: al-
teri superior nomen est: & hæc duplo maior inferiore, nobilitate, & opulencia pol-
let. Vtraque separatim Internuncios mittit, cum sponsione pecunia. Nobunanga
superiori Meaco siue, vt iactabat, iratus, quòd edes ab se ibi cœptas disturbauerant,
siue quòd amplior esset præda; pretio nullo placari potuit. Qua in desperatione qui-
dam è Ciuibus, vltro igni subiecto, noctu tertiam tectorum partem abumpserunt: po-
stridie reliquum confecit hostis. Ad septem tectorum millia, & magnificentia mem-
oranda Bonziorum Cœnobia viginti conflagarunt. Meaco inferiori pretio quo-
que, vt pauperibus, remisso pepercit: Deo sic permittente, quòd ibi plerique ver-
fabantur Christianorum, aedesque sacra, & Patrum domicilium stabat. Quod si con-
tra euenisset, vt in partem hanc, saluâ altera, incidisset calamitas; iam Diabolo, ac
Bonzijis paratæ erant calumnia, quasi ab Iaponicis Dijs immissa, christiana religio-
nis odio, strages foret. Inter hæc Aloysium sic Agro, sic Vrbe infesta, per ingen-
tia discrimina, caelestis tutela seruauit. Simul Vrbe exijt, ad Pagum suburbanum Cun-
gium nomine ducitur ad Benedictum Antonij fratrem: inde in aliam nepotis Anto-
nij, quæ videbatur tutior, domum transfertur: cum repente trecenti irrumpunt mi-
lites. Tum Christiani fluctuare, nec satis videre quemadmodum Aloysium confer-
uarent; alijs aliò trahentibus, de eo, non de se se sollicitis; tandem ad Virum inter
Paganos Principem ducunt: qui, quòd parentem christianum habebat; non illiben-
ter excepit, oculuitque in puillo paleario à tergo domus. Hic & à plumbeis glo-
bulis periclitatus est, dum milites altitia sclopetis omnia interimunt: & multò mag-
is à fraude Paganorum, qui, ad conciliandam sibi gratiam militum, indicant adesse
Christianorum Sacerdotem, ac posse occidi, vel si magis placeat spoliari, ac ma-
gno vendi. Quam, ad vocem globus militum citato ad eum, qui Patrem absconde-
rat, accurrunt gradu. Is negare apud se esse, sique fit, citius fufurum sanguinem,
quàm proditurum: suum enim Patrem christianum esse. Quin cauerent ipsi homi-
nem

162
P. Aloysius
Eroës caelesti
tutela seruatur.

163
Christiani im-
pavidus ani-
mus in tuendo
P. Aloysio.

Christiani im-
pavidus ani-
mus in tuendo
P. Aloysio.

nem attingere, quod notus Nobunanga, & in gratiâ esset. Ita in præsens periculum excussum. Vbi nox terris incubuit, Christiani metuentes, quod euenit (Nam mox totus Pagus redactus in cineres est) in Oppidum quadringentis familijs frequens ad celebre Tosi Monasterium transferre constituunt: in quo vnus è Christianis Alexander nomine, tres consobrinos habebat. Inclinatâ iam nocte perueniunt: ingressuque arte propinquorum Alexandri; dum fossam Oppido interiectam in humeris sublatus Aloysius traiecitur; adsunt mulieres duæ christianæ, monentque feridone Patrem vltra inferant certam in mortem. Indicio Ethnici Cugiani Bonzios de Patris aduentu præmonitos, inuisisse occidi, cum primùm adueniret, & domum in quam reciperetur euerit, inuisisse cum nec regredi, nec progredi tutum esset, & vector laboraret sub onere; incertus quo se verteret; vnus ex Alexandri propinquis, in se periculo recepto, domum suam audenter adduxit, vbi dies octo deliuit: neque id Oppidum euersum in deuastatione est, salute pretio ingenti redemptâ. Inter hæc miseranda species agri, & Vrbs, cum auxilium nusquam affulgeret, Cubosamam ad pacem, & ad obsequium inflexit. Protinusque in Regnum Vomi Nobunanga copias reduxit. Ex itinere florentissima nobilitate, & opibus longissima pace collectis Academia Bonziorum Facusansi nomine, vbi multa cœnobia, ac mille inter se singulis Bonzijs domicilia discreta, cum omni deliciarum apparatu directa primùm, tum funditus igni consumpta: vt hæc quidam Ethnicorum cernentes in eam venirent opinionem, Nobunangam christianum esse: non enim alioqui tantum in Bonzios, ac Deos Patrios odium posse gerere. Aloysius octauo postquam Tosi latebat die, inuentus à Christianis, quos Darius Tacaiamadonus Arcis Tacacqui præfectus ad eum conquirendum dimiserat, ac Meacum statim vt ab tempestate tetra diluxit, reuersus, consolandis Christianis institit magno vtrinque sensu, sua quibusque damna, & Dei erga se pignora memorantibus. Ioannes Naitodonus pauld post in Tambam recessit optimè de Cubosama opera, & consilio meritis, quem etiam migrare Meaco turpiter cogitantem repressit. Tosa Naitodonus, qui domum Ioannis omnem administrabat, die sacro Corpori Christi baptismo expiatus, ac Thomas dictus est. Tum septimo Idus Iunii Guembadonus frater ipsius Ioannis maior baptizatus vnâ cum filio: illi Iuliani, huic Benedicti nomine imposto. Dumque in Tambacopiola Christi augescunt patrocinio Ioannis; opportunè Iulianus apud Cubosamam potens successit, qui Meacensem Ecclesiam tueretur. Respirabat interim Brasilia curâ in primis, & virtute Ignatij Tolosæ: qui superiore anno aduectus è Lusitania Prouincialis, rebusque in Vrbe Sancti Saluatoris, & in Colonia Pernambucensî compositis; ad visendas austrinas Prouinciæ sedes egressus, quarto idus Ianuarij ad Vrbe Sancti Sebastiani aduenit, comites ducens, quorum accessu id domicilium absolutiorem Collegij formam indueret. Diuinæ fuit clementiæ, quod in manus Anthropophagorum non deuenere. Qui cum ostium fluminis, quod ad Vrbe subitur, cum lintribus quinquaginta obsiderent; ad Nauigij, quod Patres vehabat conspectum, tanquam iniecto diuinitus terrore, subsequi Classsem suspicati, relictis impedimentis, lintribus contractis, in fugam præcipitem euanuere. Statim Ignatius ad Collegium formandum adiecta curâ, studia virtutis inflammanit, & ad domesticam disciplinam, & ad proximorum commoditates. Ante omnia diuinissimum Christi corpus perpetuè asseruandum in Templo collocavit, ornatissimâ supplicatione prægressa. Quod nunc primùm in ea Ciuitate asseruari perpetuè ceptum: & inter Ciues Sodalitatem Sanctissimi Sacramenti instituit. Dumque priuatim Domi repetuntur Exercitia Sancti Ignatij; feruet studium corpus afflicti, & humilia tractandi munia: simul in Templo cepta exuscitari Ciuium pietas, præsertim P. Ludouici Granæ concionibus, ed gratioribus, quod ab excessu Nobregæ Euangelico Oratore caruerant. Ipse Prouincialis catechesim ad pueros habebat, cum grandiorum quoque natu profectu. Blasius Laurentius primò Prorektor, mox Rektor Collegio præpositus est. Schola vnica in præsens instituta prima elementa literarum discunt, ex quibus præparati, qui latinam quoque Grammaticam anno infrequenti docerentur. Inter cetera Fundum quoque ab Rege Collegio attributum, cuius magnam partem alij, atque alij occupant, Prouincialis non sine aliquo certamine

164

Mille Bonziorum domicilia igni cōsumpta.

165

Aloysius Meacum reuertitur.

166

Tosa Naitodonus, cuiusque frater Baptismo expiatur.

167

Brasilia res.

168

Ignatius Tolosa Prouincialis in Vrbe S. Sebastiani Collegium format.

169

Catechesim docet.

170

Schola instituitur.

171

Fundus ab Rege attribuitur Collegio.

tamine recuperavit. In eo Fundo Pagus erat Brasiliorum, Sancti Laurentij appellatione: quos Patres ab se eruditos in fide curabant. Ex his Neophytis primarius lateris dolore graui correptus, sic vt animam nequiret trahere; egit se in sacram ædem, bacillo innixus: postque peccatorum confessionem, dum se solum credit (audiente Fratre Consaluo Oliueria) ante Altare genibus flexis, clarâ voce hunc in modum orauit. Domine, tu nosti, posteaquam Christianus sum, nunquam me vixisse improbè, nec ad meorum maiorum mores rediisse, meeque coniugi fidem seruasse. Omnino tibi, Domine, sanandus sum. Credo enim ita fore; quia tu Pater meus es. Quo dicto ad Lustralis aquæ vas progressus, latus dolens abluir, ac statim liberatus dolore, relicto bacillo, domum valens reuertit: ex eoque tempore beneficij memor, multò studiosius Sacellum, resque frequentauit diuinas. Sed paulò post non leuiter in eo Pago Patres periclitati sunt. Nam cum cœpissent quibusdam potentiorum abstrahere pellices; quidam Europæorum præ compendio mortali, nec conscientiam suam, nec bona, seu mala æterna quicquam pensi habentes; vt eos sibi obnoxios redderent, sollicitare instituunt: quidnam sinerent sibi eripi amicas, & vitæ omnem dulcedinem verbis Patrum? Eis neque sagittas, nec telum esse vllum: vt erentur igitur sua libertate securi, & defenderent. Diabolica persuasio ita rudes animos concitauit; vt tutum non fuerit, feruente illo motu, Pagum adire. Quin etiam qui in Collegij edificatione laborabant, abstulere furtim se fuga. Sed tandem, Deo iuuante, patienter, ac molliter tractando, feroces animi ad pristinam modestiam reuocati. Rebus noui Collegij constitutis ad Præfecturam Sancti Vincentij Tolosa progreditur. Ibi reperit P. Iosephum Ancieram, quem destinauerat Collegio Sancti Sebastiani Rectorem, meritò apud omnes in opinione sanctitatis, eoque auctoritatis maximæ. Itaque tum propter felicem ibi rerum administrationem, tum quia vt in valetudine claudicante, eam regionem maximè salubrem experiebatur; abstinuit loco mouere. Diuisâ autem Prouincia in partes duas, ceteras sedes Collegijs subiecit, Collegio Fluminis Ianuarij sedem Sancti Vincentij, Piratingæ, & Spiritus Sancti: Collegio Sancti Saluatoris Illæos, Portum securum, Pernambuco. Piratingæ quoque iussit perpetuò asseruari Sacrosanctum Christi corpus: vbi valde delectatus est populi pietate. Nam cum Parochum nullum haberent, nisi duos de Societate Sacerdotes cum Laico; sic erant instituti cognitione rerum fidei, & moribus; vt Religiosorum familia Pagus omnis videretur. Non hîc diu moratus, quia festinabat ad Urbem Sancti Saluatoris regredi Congregationem Prouincialem habiturus, Procuratori Prouinciæ, qui Romam mitteretur, legendo: quam ob causam, vt nunquam nauigij inopiâ retardaretur; nauigio cœempto vtebatur. Salutatis in reditu Socijs Fluminis Ianuarij, Nono Kalendas Maias Sancti Spiritus Portum ingreditur, quartoque post die repetit cursum. Eo die sub vesperam oborta tempestas dum magis, ac magis inhorrescit, adultaque iam nocte Nautæ per tenebras non agnoscunt loca, sed existimant se vento, qui incumbebat à puppi, per altum agi compelluntur ad littus. Nauigio vadis infixo, desquente mari, ac procellâ, Nautarum quidam ausi natatu tentare, & explorare loca, fecere animum alijs ad fortunam eandem experiendam. Actum de se se Patres rati consuetis animos munitis curarunt. Aderant Sacerdotes Ludouicus Grana, Antonius Rocca, Vincentius Rodericius, Ferdinandus Ludouicus: duoque non Sacerdotes Ioannes Sofa, & Benedictus Lima. Monebat Ignatium Nauclerus, vt positis vestibus maturaret desilire in mare, dato negotio Nautis aliquot, qui illi præsto essent. At ille peritum se nandi negans, perseuerabat genu flexo in puppi, auxilium implorans diuinum. Cum ecce tibi vasto abreptus fluctu, qui totum nauigium cooperuit, in mare prouoluitur. Rem conspicati Antonius Rocca, & Ioannes Sofa nonnihil nandi periti, & ipsi opem Patri laturo se se deiciunt. Locus erat maximè periculosus, omnibus infra ipsum lapsis nauigium. Sed Deo opportunè suam porrigente dexteram, Prouincialis, vbi aliquandiu fuit in profundo, & aqua aliquantum hausit, iterum abreptus ab vnda eiectus in littus est, planè incolumis, vt erat vestitus, cumque Rosario in manu, & reliquiaria theca ab collo pendente. Plus periclitati, qui periculum eius propulsaturi desilierant. Tandem, cum aqua non esset alta, omnes cum vectoribus numero

172
Lustralis aqua
contactu eger
sanatur.

173
In Pago S. Lau-
rentij pericli-
tantur Patres.

174
Piratingani
Populi pietas.

175
P. Tolosa Pro-
uincialis ab v-
dis creptus in-
columis ad lit-
tus eiecitur.

numero quinque & triginta, impetus fluctuum eluctari, in littus euaserunt. Vnicus restabat in Nauigio Aloysius Grana: quem nonnihil cunctatum, continuò vndarum illis interiora Nauis dissecta interclusere. Tabulata soluta, ac disfluitantia, capsaque, & lignum Brasiliicum, quo erat oneratum Nauigium, non solum moueri loco prohibebant; sed grauiter tundeant, ac vulnerabant, nec ferri auxilium poterat. Tum Prouincialistam presentem sibi diuinam expertus clementiam, abiectis in litore genibus, precatur caelestem Patrem, ut velit sibi, in Beatæ Virginis gratiam, vitam illius sui famuli condonare. Et ecce Nauigij alueus, qui solus iam supererat, disfluit duas in partes, & Aloysius in vado relinquitur. Eâ re sumpto animo, ut in supremâ necessitate connitens, vbi paululum promouit; tandem auxilio Nautarum ipse quoque euasit. Ita rerum duntaxat damnum est factum. Transactâ in littore tota nocte, plerisque nudis, alijs malè tectis, & vuidis; cum diluxit, vbi locorum essent circumspectantes; noua deprehendunt Dei cum misericordia irascentis argumenta. Si paululum ante naufragium progrediebantur; in fluium dulcem incidebant, qui tanto cum impetu in mare effunditur, ut ex eo nouem ab ostio millibus passuum aquam in mari dulcem nauigantes hauriant. Ergo illic vsque progressis, haud dubiè inter vortices, & colluctantes maris, ac fluminis gurgites omnibus fuerat pereundum. Si naufragium paulò citius faciebant, loca erant vadosa, cœcisque saxis, & cautibus ita obsepta, & ita procul ab littore; ut nulla relinqueretur salutis spes. Patres, ac ceteri naufragi ad Oppidum Sancti Spiritus, vnde sexdecim leucis aberant, grauissimè cum fame, sitique, & viarum asperitate consueti rediere: salutata prius, vti in discrimine promiserant, ad Beatæ Virginis, quam vocant à Rupe: sita enim est præcellsa in rupe secundùm mare latè conspicua, magnumque solamen præter nauigantibus, à quibus religiosè aditur ad exoluenda vota. Fertur edificasse eam Religiosus è Franciscanâ Familia Petrus nomine, rudis literarum, nec Sacerdos: qui Moderatorum suorum permissu in Brasiliam animas Deo lucrandi studio transgressus; in nostrorum Patrum comitatu Pagos Brasiliorum circa Urbem Sancti Saluatoris aliquandiu iuuit. Deinde ad Præfecturam profectus Sancti Spiritus, in Pago, qui dicitur Villa vetus, pietate accolarum iuuante, ædem quam dixi, extruxit, additâ domuncula in Sancti Francisci honorem, in quâ cum sanctitatis argumentis decessit, semper Sacerdotum Societatis opera in Sacramentis suscipiendis, & tota sua vita temperanda obediens vsus: cum ea tempestate nulli præterea essent in Brasilia Franciscani. Hic ergo Patres Sacrosanctâ Eucharistia Deo rite oblata, ac prope omnibus imperita vectoribus, magnis à domesticis, & vniuersa Colonia Sancti Spiritus excipiuntur officijs. Cuncti initio ex erumnis tentati morbis: mox recreati, coactique quinque menses subsistere Nauigij inopiâ, intellexere quid in ea calamitate indulgentissimus Deus spectasset. Nam cum primò ad pias meditationes menstruo alij spatio, alij quod ferebat valetudo, secessissent; nunquam dies sibi affulxisse meliores postea referebant. Deinde conuersâ opera ad iuuandos proximos, ut ipsi calebant, & ad manum diuinam se aptius accommodarant; magno & conatu, & successu tum Lusitanos, tum Brasilios, & mancipia Æthiopica excoluere. Lusitanorum quamplurimi vitam Confessione generali retractatam ita mutarunt; ut benè exempta naufragio tanta conuersio videretur. Inter cetera, quod ante persuaderi nequibant, adducti, ut mancipiorum, quæ habebant planè neglecta, sinebantque vel sine baptismo, vel post baptismum in pellicatu degere, curam Christianis Dominis necessariam susciperent. Ita vel abstractis, vel rite copulatis concubinis, flagitiorum immensa seges remota: & multi post catechesim caelestis aquæ iniectione facti Christi liberti. Ad hæc cum vetus perangustum, ac ruinosum esset Templum, exadificatum est nouum admodum capax, & firmum, lapideis fundamentis, parietibus, ob fabricum lapidarium inopiam, terreis, sed signo ita duro solidatis, ut ex lapide, cœmentoque confectis non multum cederent. Sancti Iacobi insignitum est nomine. Arcta erat in populo annona, ac prope fames: & tamen è collata vltro stipe, non tantum ad edificij expensam, duodecimque è Societate alendos, ac præterea operas ferme quinquaginta; sed etiam ad multorum pauperum leuandam inopiam facultas præstè fuit. Quam Dei, populique benignitatem in alijs quoque

176

Aloysius Grana
B. Virginis ope
ex vudis euadit.

177

Petrus è Franciscana Familia adem B. Virginis à Rupe edificauit.

178

Hic orudis in fide multos erudit.

179

Tolosa cum Socijs Lusitanos, & Brasilios excolit.

180

Templum edificat, dicatque S. Iacobo.

181
Dei providen-
tia in rerum
penuria

182
Novus Brasiliae
Præfectus liti-
rario apparatu
excipitur.

183
Petri Leytonis
Episcopi virtu-
tes, & obitus.

184
Sanctissima
Eucharistia ho-
minum mores
immutat.

185
Misericordiae
Sodalitas ad
humânos mor-
tuos institui-
tur.

186
Vir ferox accen-
sus in Sacrifi-
cio candelam
sustinens im-
mutatur.

quoque sedibus eodem tempore Patres experti sunt. Nam cum statisset Prouincialis, ut vbiq; , præterquam in Collegijs, emendicato victitarent; ostendit Deus quàm ipse melior sit œconomus, quàm mortales: cum quos ante magnis curis ex agro malignè legebant fructus, affluenter, ac sine cura ex piorum liberalitate ipse domum mitteret. Inter hæc ad Urbem Sancti Saluatoris nouus Brasiliae Præfectus Ludouicus Brittius è Lusitania appulit: quem apparatu magno, elegantiq; dramate, ac cetero Musarum ornatu Collegium excepit. Ille autem primo quoque tempore in colloquium venire cum Prouinciali cupiens, ratus quod erat, eum Nauigij inopiã intercludi, ad conquirendum mittit, ac deducendum: & id Numinis haud obscuro impulsu. Nam cum Pater inclinato tandem Septembri vela fecisset, dieque Sancto Michaëli sacro, ter cæcis faxis Nauigio illiso sic, ut videretur diuinitus ab exitio defensum, præsertim cum vetustate laboraret, nec crederetur villo modo illisus nouos toleraturum, & tamen multum vadosi freti superesset; in tempore missos à Prætere cum leuiore Nauigio obuios habuit, in quod transgressus ad portum securum applicuit. Est in eo tractu ædes Beatissimæ Mariæ Adiutricis, prima ibi Sociorum sedes, nobilis fonte diuinitus concessa, & salubritate aquæ, propter quam aditur è longinquo, veleadem asportatur. Hic Prouincialis iussit domum ædificari, eoq; singulis Sabbatis Sacerdotem ad solatium accolarum, tametsi pauci sunt, sacrificatum accedere. Nocte proxima in priore Nauigio relictis homines, dum retã ad Sancti Saluatoris pertendunt, grauius à tempestate periclitabantur: & plerique animum desponderant, cum vir inter eos primarius ad bonam spem omnes erexit, clamitans: Confidite Socij, ac benè sperate: Patres pro nobis Beatam Virginem Adiutricem precantur. Et ita profectò erat: nam ad strepitum procella Prouincialis, eorum recordatus, magno studio clementissimæ Reginae institit commendare: nec ij postea dubitabant salutem suam precibus Patrum acceptam referre. Sospes tandem etiam Prouincialis septimo Idus Septembris ad Urbem venit, latus noui Prætoris aduentu, sed multo magis mœrens Episcopi Petri Leytonis desiderio: quem paucis ante diebus vita perfunctum reperit: erat enim planè, qualem Brasilia requirebat, Pastor laboriosus, vigil, amans sui gregis, ad pascendum indulgens, ad defendendum fortis. Totum Brasiliae tractum à Pernambuco Piratingam vsque, ampliùs quadringintarum leucarum spatium, per æstus, pluuiaque inuisit, comitantibus semper aliquot de Societate: quam benignè vbiq; adiunans, cunctis in rebus adiuricem volebat. Patri Quirito de erratis confitebatur, quamdiu agebat in Vrbe: idque pietatis, & exempli causa publicè faciebat in Templo. Cunctã vitam generali confessione repurgata, summaque cum religione lacrimis totus madens, diuinissimo Sacramento munitus, non ut optabat in Collegio, sed in suis ædibus, Sociorum tamen coronã precibus iuuante, tanquam seruus fidelis, ac bonus in Domini sui gloriam intrauit, bibliothecã suã Collegio, supremo paterni animi monumento legata. Populus non secus ac Parenti communi lacrimas dedit. Ex multis, quos olim constarant Patres Brasiliorum Pagos, quatuor circa Bayam supererant hac tempestate Sancti Spiritus, Sancti Iacobi, Sancti Ioannis, & Sancti Antonij. In his hoc anno ad pietatem gentis promouendam duo momenti summi inducta, Primum Sacrosancta Eucharistia cæpta idoneis præberi. Spectabatur autem idonea præparatio non solùm ex mysterij captu, & cognitione; sed etiam ex vitæ genere. Non facile explicatu est quantopere diuinus ille cibus mores hominum immutauit: ut sanè iam Angelicę vitę elucerent vestigia in ijs, qui pane Angelorum vescabantur: & sancta æmulatio coorta, dum certat pro se quisque, quàm se maximè idoneum reddere. Ita pietas multis modis angebatur, dum hi ad tanti mysterij susceptionem se comparant; illi iam suscepto præstare se dignos comandos, eorumque animas precibus adiuuandas. Hisque Sodalibus id datum quoque honoris, ut accensos sustinerent cereos, dum corpus Domini in Sacrificio eleuatur. Fuitque vir antè ferox, & iniquus, qui totus in virum alterum conuersus est ex eo, quòd iam, ut ipse aiebat, candelam Dei soleret manibus sustinere. Impetrarunt alicubi boni Neophyti, ut singulis mensibus Sanctorum nomina ipsis quoque dis-

tribue-

tribuerentur: polliciti eo die se diuina mysteria usurpaturos. Inuicundumque erat accedentes ad capiendam schedulam spectare, quam piè prouoluti in genua aliquantum precarentur. Verùm, quia Sacrosanctam Communionem vulgari non oportebat; eius locor, vel ieiunium, vel flagellatio, vel quid simile concessum in diem Patroni. Omnino Azebedij, & Sociorum precibus tribuebatur, vt quibus in regionibus paulò ante dira, & flagitiosa barbaries dominabatur, atque adeo execranda ex humanis corporibus epulæ in delitijs erant; tam flourer pietas, tantoque celestis gustu dulcedinis diuina mensa frequentaretur. Sancti Antonij accolis etiam christianæ pietatis exercendæ materiam nobile naufragium attulit. Procurabat eum Pagum P. Gaspar Laurentius, vir pusillus corpore, sed animo, & virtute par maximis: qui Iulio Mense eum ad Pagum Sancti Ioannis transfisset celebri baptismo multorum Brasiliorum interfuturus; en trepidus nuncijs, Nauem Lusitanam immanis molis, ex ijs, quæ per Oceani vastitatem ad Indiam aguntur, ad Sancti Antonij litus fractam, cum rerum, & hominum summo damno. Quòd seriùs nauigationem instituerat, tempestate compulsa ad Brasiliam oram, supra Urbem Sancti Saluatoris ad triginta passuum millia, post tres amissas ancoras, latenti sub vndis scopulo illisa perierat, è victoribus quadringentis, paulò plus centum viginti elapsis. Ad calamitatis nuncium Gaspar, & frater Stephanus Ferdinandus, quanquam præcipiti in occasum die, iter raptim corripiunt. Tetra nocte incertam, asperam, & salebrosam viam, incitante, ac duce caritate emensi; aliquot tranatis lacunis, cruribus ad vepreta laceratis, hora vna antequam Cælum exalbetceret, ad litus funestum venère. Luce subinde orta miserandum spectaculum aperitur: constrata arena cadaueribus: hæc tumida haustu aquarum, illa cauitibus lacerata, alia lignis ac tabulis Onerariæ oppressa, & quadam eiusdem clauis transfixa: inter quæ non pauci pueri cernebantur, & adolescentes. Non minùs miseranda erat superstitem species, nudi, frigore confecti, tristitia, & desperatione obruti, aliqui etiam sæuis vulneribus faucij iacebant, omnes mortuis, quàm spirantibus propiores. Ergo, quod res postulabat, Gaspar, & Stephanus represso dolore, & cohibitis lacrimis, iniecta humo raptim defunctis; superstites in Pagum deducunt, faucios Brasilijs gestantibus: certatimque in Pago Antoniani digna primo feruore caritate adesse omni officio miseris, pedes calida abluere, cibos proferre & quicquid è sua paupertate suppetebat. Indè naufragi ad Urbem ducti. Qui si quos in itinere intuebantur de Societate; ruebant vltro in amplexus, cum lacrimis beatos se prædicantes, quòd eo loco naufragium fecissent, vbi eorum inuenissent solamen: ac Regem Lusitanum multò plus huic Ordini debere prædicantes, quàm in Lusitania notum esset. Quæ in Vrbe confirmata, & aucta est admiratio, dum Collegij Patres, Fratresque, siue in curandis in Noscomio faucijs, siue in leuandis ceterorum calamitatibus, vestim conquisto, cibatuque, & recuperandis naufragij reliquijs constanter insudant. Non abhorret ab hac narratione, quæ extremo anno fratres duo Emmanuel Castrius, & Pantaleon Confalvus obedientiæ causa, & religionis tulere. Pernambuco missi diebus quadraginta cum aduersis luctati ventis, cum soleat quinque dierum nauigatio esse, eo redacti inopia sunt; vt aquæ, & quidem ita vitata, vt necessitas modò tolerabilem faceret, vix tantum singulis in diem diuideretur ad potum; quantum oui gallinacæ crusta caperet. Cibos marina preparabant; sed & hi tandem consumpti coegerunt descendere. Quadraginta leucis procul à Pernambuco in littus egressi adigente fame, cum quicquid se offerebat vorarent, agrestium quorundam fructuum fabis similibus esu perniciosi grauisimè vexati, ac prope extincti sunt. Dum deinde terrestri pergunt itinere, ad sexaginta traiecere flumina, & multa natatu, sarcinula ceruicibus imposita, cum in traiectu & Cocodrillo prope se cernerent, & pisces, quos Lusitani Tubarones vocant, ita feros, vt vnico morsu coxam homini, aut tibiam auferant. Non minùs à Pantheris, Tygribusque periclitati, & à fera Barbarorum ingluvie: cuius passim cernebant vestigia, solo ossibus, & caluarijs sparso eorum, quos Barbari deuorant. Cum per cæstus immanes iter facerent, & tam crebrò siue tranandis fluminibus, siue rore matutino madescerent; non solum pars inferior pedum,

187

Neophytis singulis mensibus Sanctorum nomina distribuuntur.

188

Azebedij precibus instituitur. Neophytorum pietas.

189

P. Gasparis Laurentij, & Stephani Ferdinandij labores & præsidium in naufragio.

190

Emmanuel Castrius, & Pantaleon Confalvus Religionis & obedientiæ causa extrema sustinent.

dum, sed etiam superior vnica erat plaga. Quin & ab umbilico ad verticem, deformem, & acerbum in modum vstulatis membris, exciderat cutis. Ha sunt verè viuentes Hostiæ per obedientiam, & studium diuinæ laudis, & proximorum salutis mactatæ. Interim famulis Christi ita per ipsum abundabat cælestis consolatio, vt possent comitibus, qui ad tres & triginta simul ibant, solatio esse. Quorum non pauci se se desperantes exanimati substitissent in via, nisi ipsi alloquio, & opera sustentassent. In Regnis Philippo Regi nouo in Orbe subiectis Societas duas hac tempestate inchoatas habebat Prouincias: alteram in Peruuia, quæ adultior anno millesimo quingentesimo sexagesimo octauo cæpta: alteram in Hispania noua cæptam superiore anno: nec dum nisi Mexici, quæ prima Regni Ciuitas est, ac Regno nomen dedit, certo domicilio constitutam. Supererant è Socijs in Floridam missis, quæ fuit prima nouum in Orbem, præter Brasiliam, Societatis expeditio anno millesimo quingentesimo sexagesimo sexto suscepta, bini Patres, Fratresque, quos, cognita Floridæ desperata spe, Petrus Sancijs Prouincialis Mexicanus, tantisper iussit Habanæ subsistere, dum Regis, Patrisque Generalis voluntas exploraretur. Degebant Mexici in ædibus ab opulento viro, pioque Alphonso Villasecca donatis: prope quam cum sacram ædem ex tempore ædificassent; in eam octauo die Paschæ ceremonia maxima, ac supplicatione, qua solet die suo solenni, diuinissimum Sacramentum ab Templo principe illatum est. Porrò dum Prouincialis, quid maximè pro rerum statu promouere, pietatem posset, circumspicit; nihil reperit magis necessarium, quàm idoneos Ecclesiæ ministros, ac bonam educationem iuniorum. Iam enim cunctus indigenarum populus baptismum susceperat: Sed primis Magistris morte absumptis, paulatimque sequentium laxatis moribus, apparebat horum incuria, & interdum non rectis exemplis, pietatem non altas in gente radices immittere: potiùs partem magnam non nisi externam Christiani professionem habere. Nec verò deerat ijs indoles, aut voluntas, si rectè instituerentur, ad virtutem. Ad hæc Hispana iuuentus nullo cultu educata primam naturæ facilitatem ad virtutis disciplinam à Deo concessam, vitijs imbuebat. Ergo vtrique huic incommodo eadem opera posse obuiam iri Sancijs intelligens, rectè formanda literis, ac moribus tenera ætate; de Scholasticorum Collegijs Complutensium, ac Salmanticensium instar excitandis pro concione disferuit; ratione proposita, qua certa collata pecunia ad perpetuum parandum vectigal, qui aut liberos, aut cognatos, aut quosuis ex pietate vellent alere, ius perpetuum ad heredes transfurum Patroni acquirerent. Volentibus excepta animis cohortatio. Inchoatur Collegium Apostolorum Petri, & Pauli nomine, apposto Rectore prudenti, ac pio: & additi aliquot Collegis Conuictores: & alia subinde Collegia eiusdem Sanciij hortatu, & magno labore extructa: quod primum ornamentum, & adiumentum ab Societate Ciuitas, & vniuersitas Mexicana acceperat. Cum verò tantum inter Hispanos celebraretur Societatis nomen, eorumque tanta esset ad Patrum domicilium, Templumque frequentia; Mexicani indigenæ vltro se se obtulere: quasi expostulantes, quòd ipsis operæ suæ nihil impertirent. Quibus Sancijs cum per Interpretem respondisset id fieri, quòd non dum quispiam Sociorum linguam eorum maternam nosset: illique nullo verbo addito, sed tamen non contenti abiissent; Deus ad eos quoque consolandos, iuandosque opportunè Socios misit. Aggregati ad Societatem nouem sunt, in quibus nonnulli lingue gentis periti, vnus in primis Sacerdos iam notus Mexicanis, ac venerandus. Quo auxilio, post breuem Tyrocinijs secessum, visum est Prouinciali nouellæ eius Vineæ culturam aggredi. Primo igitur sacri Aduentus die, cum pro concione Sacerdos Nouitius denunciaffet, vt vesperi supplicationi per vias Vrbs ducendæ interessent; vbi tempestiuum fuit. Crucem præferente ipso Prouinciali; quibusdam è Nouitijs Mexicana lingua catechismum canentibus, aggregati sunt ad quinque millia Neophytorum. Itum est ad eorum Paræciam, & appropinquantibus Parochus obuiam processit cum sua multitudine prælato Crucifixo, Pater Nouitius verba iterum fecit in Paræcia, pro plausu vberem audientium stertum reportans. Indè ad Collegium per plateam maiorem cum agmine vniuerso reditum: statutumque, vt in posterum

191
Peruuia, Nouæ
que Hispaniæ
res.

192
Mexicana ex-
peditio.

193
Collegium
Apostolorum
Petri, & Pauli
inchoatur.

194
Supplicationes
& Conciones
vberi cum fru-
ctu insti-
tuuntur.

posterum ad Patrum Domicilium conuenirent Dominicis diebus erudiendi: ut saltem ea ratione duobus Vicis præcipuis Indigenarum, qui Mexici sunt, pro virili consuleretur. Ea res inde perpetuo continuata, ac per hebdomadam paruuli catechismum doceri cœpti, assuetique inter se interrogantunculis concertare sanè magna spe maximi commodi. Illud maximam faciebat spem, quòd insigni quadam, ac notabili propensione amabant Societatem, eique se totos formandos, docendosque præbebant: quod non ex nouitate modò, ac fama secunda, sed inde reor maxime ortum, quòd cum humili admodum ingenio, ac feruili sint, nec solum, vtpostulat indoles, sed etiam sapè durius tractarentur, vbi Patrum benignitatem, ac mansuetudinem degustabant; ad eos tanquam pueri in Matris sinum confugiebant. Cœpit hoc anno Societas breues per excursionès late per Prouinciam, conspici. Nam in Mechuanam Prouinciam per occasionem suscipiendi sacros Ordines aliquot profecti; alij in nouam Galliciam, alij ad Iaquenses argenti fodinas, Missionum Societatis specimen præclarum dedere. In Peruuia duo erant Collegia, Lima vnum, alterum Cusqui, quæ sunt principes Regni totius Vrbes. In Vrbe Pacis, vbi Collegium Ioannes Ribius meditabatur, cum duobus socijs, tanquam in statione, agebat P. Ioannes Zuniga, singulari profectu, præcipuè continendis in pace, ac Regis obsequio Ciuibus. Quæ dum maximè vrget, Satan moram, vnde minùs contentaneum erat, obiecit. Præcesserat quædam seditio: cuius in auctores, & conscios dum Proregis iussu acris exercetur quæstio; inuentus est, vt non rarè euenit, iniquus delator, qui quoscunque libitum esset, in discrimen summum vocaret. Quem cum Pater pro caritate Christianâ monuisset, vt conscientia suæ, innoxiorumque vitæ rationem haberet; neue creare animæ suæ multò perniciosius, quàm aliorum rebus, & capitibus exitium veller; homo perditus ipsum Patrem arripuit, detulitque, tanquam conatum prohibere quæstiones, & noxios tegere. Prorex Cuiusquæ tum versabatur: auditâ calumnia, vt nimis importuno versabatur in crimine; iubet Patrem comprehendere, cumque fida custodia primo quoque tempore in Hispaniam asportari. Quam sententiam tametsi, rebus breui illustratis, recusauit; tamen exire illa è Prouincia Zunigam iussit: qui cum singularem modestiam, & humilitatem tota in ea re præferuisset; Cusquam secessit. Subinde Cusquam venit Iosephus Acoſta Portillii Prouincialis loco id Collegium inspecturus. Ea prima fuit inspectio. Inuenit apud Hispanos, & Indigenas laborantes vtiliter Barzanam in primis, qui communem linguam ita callebat; vt alter in eo idiomate Demosthenes haberetur. Scriperatque magnò labore opus Hispanoperuuicum, non adiuuandos modò populos, sed etiam Pastores complexus: Catechismi vniuersi expositionem in sermones, seu homilias digestam. Domestica non nihil disciplina claudicabat. Nam Iacobus Lopijs, qui præerat, alijs fortasse plus equo rebus intentus; ad continendam in officio rem minor erat. Eius loco Zunigam Acoſta præfecit: domique ac foris studia pietatis hortatibus, & exemplis incendit. Non sacris modò diebus in Templo, sed etiam die Iouis in foro verba faciebat ad concionem frequentissimam, approbationem conuersione morum prodente. Multi etiam commoti ad Societatem capeſſendam: ex quibus cum septem legisset, experientia affirmavit, quod iam ante quoque cœperat apparere: natis in ea regione, bonis in inceptis deesse constantiam; quatuor eorum spatio semestri dilapsis. Rebus Collegij compositis, secum Aloysium Lopijs ducens, & Consaluum Ruitium Peruuicè doctum, Arequipam septuaginta circiter ab Cusquo leucis discessit. Ea est colonia non magna: sed loco sita peramœno, ac salubri, non procul à mari, ad montis radices, tantum tremoribus terræ interdum obnoxia. Fecundus est ager, vitibus abundans, & arboribus pomiferis, latissimisque prospectibus patens. Inuenit magnam de Societate expectationem, quæ fuit ad benè gerendam rem præparatio vtilis. Continuò solennia Missionum munia aggrediuntur. Acoſta ter, quaterque per hebdomadam in Templis ac foro verba facere: tertio quoque die post Sacrum in Xenodochij Templo, vbi diuersabantur, Christianæ doctrinæ capita explicare. Consaluus Peruuos edocere, singulis Dominicis in primaria Æde: inuare Lopijs vtrumque, & Ioannes Cafafola ab Vrbe Pacis accitus. Pulchrum erat cernere agmina Peruuorum,

195
Catechismi
exercitationes.

196
Varia per Prouinciam
excursiones.

197
P. Ioanni Zuniga
falsò imposita.

198
P. Barzanæ vtilis
labores.

199
P. Ioannes Zuniga in Templo, & in foro
ad Concionem
frequentissimam
verba facit.

200
Mexicani in bonis inceptis,
inconstantia.

201
Missio Arequipana.

